

**MEDENİ USUL HUKUKUNDA UYGULANACAK
YARGILAMA USULÜNÜN BELİRLENMESİNDE
ÖLÇÜT OLARAK NİTELİĞİN YERİNE
NİCELİĞİN ALINMASI : TÜRK TİCARET
KANUNU'NUN 4. MADDESİNİN 2. FIKRASI
GEREĞİNCE PARASAL SINIRIN ALTINDA
KALAN TİCARİ DAVALARDA BASİT
YARGILAMA USULÜNÜN UYGULANMASI
KURALI, BU KURALIN DİĞER BASİT
YARGILAMA USULÜ UYGULANAN DAVALAR
İLE KARŞILAŞTIRILMASI, SONUÇLARI
VE ANAYASA'YA UYGUNLUĞU**

Cengiz AYDINER*

* Hakim, Ankara Adliyesi,

E-posta: cengizaydiner@hotmail.com ORCID: 0000-0002-6749-8208

Medeni Usul Hukukunda Uygulanacak Yargılama Usulünün Belirlenmesinde Ölçüt Olarak Niteliğin Yerine Niceliğin Alınması : Türk Ticaret Kanunu'nun 4. Maddesinin 2. Fıkrası Gereğince Parasal Sınırın Altında Kalan Ticari Davalarda Basit Yargılama Usulünün Uygulanması Kuralı, Bu Kuralın Diğer Basit Yargılama Usulü Uygulanan Davalar ile Karşılaştırılması, Sonuçları ve Anayasa'ya Uygunluğu

ÖZET

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nu ile diğer kanunlarda hangi davalarda hangi yargılama usulünün uygulanacağına ölçütü, uyuşmazlıkların nitelikleridir. Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin 2. fıkrasına göre ise miktar veya değeri parasal sınırın altında kalan ticari davalarda, uyuşmazlıkların niteliklerine bakılmaksızın, basit yargılama usulü uygulanır.

Makalede parasal sınırın altında kalan ticari davalarda basit yargılama usulünün uygulanması kuralı ile ilgili kuralların kanunlaşma süreci, ticari dava kavramı, hukuk yargılamasında yargılama usulleri, basit yargılama usulü, basit yargılama usulü uygulanan uyuşmazlıkların nitelikleri, kuralın ortaya çıkardığı sonuçlar ayrıntılı olarak incelenecek ve kuralın Anayasa'ya uygun olup olmadığı tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Medeni Usul Hukukunda Yargılama Usulünün Belirlenmesinde Ölçüt, Parasal Sınırın Altında Kalan Ticari Davalarda Basit Yargılama Usulünün Uygulanması, Ticari Dava, Nispi Ticari Dava, Basit Yargılama Usulü, Vakıaların unsurları, Anayasa'ya Uygunluk

Replacing Quality with Quantity as a Criterion in Determining the Applicable Trial Procedure in Civil Procedure Law : According to Article 4, Paragraph 2 of the Turkish Commercial Code, the Rule of Applying the Simple Trial Procedure in Commercial Actions Below the Monetary Limit, Comparison of This Rule with Other Actions Where Simple Trial Procedures are Applied, Its Consequences and Compliance with the Constitution

ABSTRACT

In the Code of Civil Procedure and other codes, the criteria for determining which trial procedures apply to which actions are based on the nature of the disputes. According to Article 4, paragraph 2 of the Turkish Commercial Code, in commercial actions where the amount or value is below the monetary limit, simple trial procedures are applied regardless of the nature of the disputes.

In the article will examine in detail the legislative process regarding the rule on applying the simple trial procedure in commercial actions below the monetary limit, the concept of commercial actions, trial procedures in civil procedure, the simple trial procedure, the characteristics of disputes to which the simple trial procedure are applied, the consequences arising from the rule and whether the rule is in accordance with the Constitution will be discussed.

Keywords: Criterion for Determining the Trial Procedure in Civil Procedure Law, Application of Simple Trial Procedure in Commercial Actions Below the Monetary Limit, Commercial Action, Relative Commercial Action, Simple Trial Procedure, Elements of the Facts, Constitutionality

GİRİŞ

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden hemen sonra asliye ticaret mahkemeleri parasal sınırın üzerindeki dava ve işler ile belirli dava ve işlerin yargılması heyet olarak, parasal sınırın altındaki davalar ve işleri ile diğer dava ve işlerin yargılması heyetin üyesi hakimlerden biri tarafından yapılacak şekilde toplu mahkeme haline getirilmiş, bir süre sonra parasal sınırın altındaki ticari davalarda basit yargılama usulünün uygulanması kuralı konulmuş, daha sonra bu iki parasal sınır (asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin bakacağı davalardaki dava değeri ile basit yargılama usulü uygulanacak davalardaki dava değeri) arasında uyum sağlanmıştır. Böylece asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin baktığı tüm davalarda basit yargılama usulü uygulanır duruma gelmiş ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nu ile diğer kanunlarda yer alan hukuk yargılama usullerinden hangisinin uygulanacağını ölçütünün uyumsuzluğunun niteliği olması kuralına önemli bir istisna getirilmiştir.

Makalede, öncelikle parasal sınırın altında kalan ticari davalarda uyumsuzlukların niteliklerine bakılmaksızın basit yargılama usulünün uygulanması kuralı ve ilgili kuralların kanunlaşma süreci ele alınacak, ticari dava kavramı, hukuk yargılama usulleri, yazılı yargılama usulü ile basit yargılama usulü arasındaki farklar, özel hukuk uyumsuzluklarının özellikleri, basitlik kavramı, basit uyumsuzluklar ve vakıaların unsurları ayrıntılı olarak incelenecek, kuralın ortaya çıkardığı sonuçlara değinilecek ve kuralın Anayasa'ya uygun olup olmadığı tartışılacaktır.

I. Parasal Sınırın Altında Kalan Ticari Davalarda Basit Yargılama Usulünün Uygulanması Kuralı ve İlgili Kuralların Kanunlaşma Süreci

A. Asliye Ticaret Mahkemelerinin Oluşumuna İlişkin Kuralların Kanunlaşma Süreci

18/06/2014 tarihinde kabul edilen, 28/06/2014 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan ve aynı tarihte yürürlüğe giren 6545 nolu Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 45. maddesi ile 5235 nolu Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 5. maddesinin 2. fıkrası değiştirilmiş ve 3. fıkrası yeniden düzenlenmiştir.

Değişiklik ile tek hakimli olan asliye ticaret mahkemeleri Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun kullandığı kavram ile toplu mahkeme haline getirilmiş ancak asliye ticaret mahkemesinin baktığı davalar ve işler ikiye ayrılmıştır. Bu ayrıma göre asliye ticaret mahkemesinin baktığı davalardan ve işlerden bentler halinde sayılanların yargılaması ve karara bağlanması heyet, diğer davaların ve işlerin yargılaması ve karar bağlanması ise mahkeme hakimlerinden biri tarafından yapılır. Konusu parayla ölçülebilen uyuşmazlıklar kendi içinde ayrıca ikiye ayrılmıştır; Dava değeri üç yüz bin Türk lirası ve altında olan dava ve işler ile dava değeri üç yüz bin Türk lirasının üzerinde olan dava ve işler. Dava değeri üç yüz bin Türk lirası ve altında olan dava ve işlere asliye ticaret mahkemesi heyeti üyesi olan hakimi (tek hakim), dava değeri üç yüz bin Türk lirasının üzerinde olan dava ve işlere ise asliye ticaret mahkemesi heyeti bakar.

Asliye ticaret mahkemelerinin toplu mahkeme haline getirilmesine karşın bütün dava ve işlere heyet olarak bakmaması, öğretide medeni usul hukuku bakımından şöyle değerlendirilmiştir;

“Bu düzenleme medenî yargı bakımından bir yeniliktir. Her ne kadar ticaret mahkemeleri toplu mahkeme olarak görev yaptığı dönemde üyelerden birisinin tahkikatla görevlendirilmesi mümkün ise de, karar, kurul tarafından verilmekteydi (HUMK m. 386)

Yapılan değişiklikte, yalnızca tahkikatın yürütülmesi değil, kararın da tek bir hâkim tarafından verilebilmesi yolu açılmıştır.

Ancak bu konuda özel bir düzenleme bulunmadığı için bu kararlar ile toplu mahkemenin verdiği kararlar arasında bir fark olmayacaktır. Öte yandan bu kuralların ihlâl edilmesi (örneğin, tek hâkimle verilmesi gereken kararın toplu halde veya tam tersine karar verilmesi) halinde de uygulanacak bir yaptırım söz konusu değildir. Burada mahkemenin çalışma biçimine ve yargının daha hızlı işlemesine yönelik bir hüküm söz konusudur. Zira mahkeme her durumda asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla görev yapacaktır.”^[1]

---

[1] Sema Taşpınar Ayvaz, “Asliye Ticaret Mahkemeleri Hakkında Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Tahkimde Görevli Mahkeme”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 16, Özel Sayı 2014 (2014), (Basım Yılı 2015, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan), 477.

Öğretideki bir görüşe göre bu düzenleme ile asliye ticaret mahkemeleri, bazı dava ve işler bakımından toplu mahkeme, bazı dava ve işler bakımından ise tek hakimli mahkeme haline getirilmiştir;

“Netice itibariyle üçüncü fıkrada yapılan bu düzenleme, 5235 sayılı Kanunun ilk halindeki düzenlemeden tamamen farklı bir hal almıştır. Bu nedenle, daha evvel asliye ticaret mahkemeleri için kullanılan “toplular mahkemelerdir” şeklindeki ifadeyi, bundan böyle asliye ticaret mahkemeleri bazı hallerde toplu, bazı hallerde ise tek hâkimli mahkemedir şeklinde ifade etmek daha doğru olacaktır.”^[2]

22/07/2020 tarihinde kabul edilen, 28/07/2020 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan ve aynı tarihte yürürlüğe giren 7251 nolu Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un 19. maddesi ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na “Toplu mahkemelerde tahkikat” başlıklı 183/A maddesi eklenerek toplu mahkemeler Hukuk Muhakemeleri Kanunu kapsamına alınmış, 54. maddesi ile 5235 nolu Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun’un 5. maddesinin 3. fıkrasına naiplik ile ilgili bir cümle eklenmiş ve aynı fıkradaki parasal sınır beş yüz bin olarak değiştirilmiştir.

28/03/2023 tarihinde kabul edilen, 05/04/2023 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan ve aynı tarihte yürürlüğe giren 7445 nolu İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 15. maddesi ile 5235 nolu Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun’un 5. maddesinin 2. fıkrasındaki parasal sınır bir milyona çıkartılmış ayrıca bir cümle eklenerek parasal sınırın birkaç yılda bir artırılması uygulamasından vazgeçilmiş, parasal sınırın Vergi Usul Kanunu’na göre belirlenen yeniden değerlendirme oranında her yıl artırılması sistemine geçilmiştir.

5235 nolu Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun’un 5. maddesinin

[2] Fatih Aydemir, “Ticaret Mahkemelerinin Teşkilat ve Görevine İlişkin 6545 Sayılı Kanun Değişikliği”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XIII, Sayı 2, Özel Sayı Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nin Kuruluşunun 20. Yılı Armağanı, Cilt II (2016), 257.

konu ile ilgili olan 3. fıkrası, belirtilen değişiklikler ile halen yürürlükte olan şu hali almıştır;

“(Mülga fıkra: 9/2/2011-6110/13 md.; Yeniden düzenleme: 18/6/2014–6545/45 md.) Asliye ticaret mahkemesi kurulan yerlerde bu mahkemelerde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur. Konusu parayla ölçülebilen uyuşmazlıklarda dava değeri bir milyon Türk lirasının üzerinde olan dava ve işler ile dava değerine bakılmaksızın;

1. İflas, (...) iflasın kaldırılması, iflasın kapatılması, konkordato ve yeniden yapılandırılmadan kaynaklanan iş ve davalara,

2. 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda hâkimin kesin olarak karara bağlayacağı işler ile davalara,

3. Şirketler ve kooperatifler hukukundan kaynaklanan genel kurul kararlarının iptali ve butlanına ilişkin davalara, yönetim organları ve denetim organları aleyhine açılacak sorumluluk davalarına, organların azline ve geçici organ atanmasına ilişkin davalara, fesih, infisah ve tasfiyeye yönelik davalara,

4. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa ve 21/6/2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununa göre yapılan tahkim yargılamasında; tahkim şartına ilişkin itirazlara, (...) hakemlerin seçimi ve reddine yönelik davalar ile yabancı hakem kararlarının tanıma ve tenfizine yönelik davalara,

ilişkin tüm yargılama safhaları, bir başkan ve iki üye ile toplanacak heyetçe yürütülür ve sonuçlandırılır. (Ek cümle:22/7/2020-7251/54 md.) Bu iş ve davalarda mahkeme başkanı, belirli bazı tahkikat işlemlerini yapmak üzere üyelerden birini naip hâkim olarak görevlendirebilir. Heyet hâlinde bakılacak davalarla ilgili olmak üzere, dava açılmadan önce veya açıldıktan sonra talep edilen ihtiyati haciz ve ihtiyati tedbirler de heyet tarafından incelenir ve karara bağlanır. Bu fıkroda belirtilen dava ve işler dışında kalan uyuşmazlıklar mahkeme hâkimlerinden biri tarafından görülür ve karara bağlanır. Başkan ve üye hâkimler arasında dağılıma ilişkin esaslar, işlerde denge sağlanacak biçimde mahkeme başkanı tarafından önceden tespit edilir. (Ek cümle: 8/3/2023-7445/15 md.) Bu fıkroda belirtilen parasal sınır, 6100 sayılı Kanunun ek 1 inci maddesinin birinci fıkrasına göre artırılır.” .

B. Ticari Davalarda Uygulanan Yargılama Usulüne İlişkin Kuralların Kanunlaşma Süreci

6102 nolu Türk Ticaret Kanunu'dan önce yürürlükte olan 6762 nolu Türk Ticaret Kanunu'nun "Ticari davalar ve delilleri" başlıklı 4. maddesinin 1. fıkrasında hangi davaların ticari dava oldukları sayılmış, 2. fıkrasında "Ticari davalarda dahi deliller ile bunların ikamesi Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine tabidir." hükmüne yer verilmişti.

6762 nolu Türk Ticaret Kanunu'nda ticari davalarda uygulanacak yargılama usulü ile ilgili genel bir düzenleme yapılmamış, 207. maddesinin 3. fıkrası, 1209. maddesinin 3. fıkrası, 1212. maddesinin 1. fıkrası ve 1460. maddesinin 1. fıkrası gibi hükümlerde bazı uyuşmazlıklarda basit yargılama usulünün uygulanacağına ilişkin özel hükümler konulmuştu.

Arkan, 6762 nolu Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlüğü döneminde ticari davalarda uygulanacak usul kurallarını şöyle açıklamıştır;

"Ülkemizde ticari davalarda uygulanacak özel usul kuralları mevcut değildir. Dolayısıyla ticari davalar hakkında da, HUMK'un hükümleri uygulanır.

HUMK'da öngörülen ve yazılı yargılama usulüne oranla daha süratle işleyen basit yargılama usulü (md. 507-511), bazı ticari davalarda da uygulanır. Örneğin TTK 1460'a göre ticaret şirketlerinde ortakların şirketle veya birbirleriyle olan ilişkilerinden doğan davalarda ve şirketlerin yönetim kurulu üyeleri, müdürleri veya denetçilerine karşı açılacak sorumluluk davalarında basit yargılama usulü uygulanır. TTK'nın 207, 1209 ve 1212. maddelerinde düzenlenen hususlardan doğan davalar da basit yargılama usulüne tabidir. Kooperatifler Kanunu'nun 99/II. maddesinde de, bu Kanun'da düzenlenen hususlardan doğan davalarda, basit yargılama usulünün uygulanacağı gösterilmiştir. Kıymetli evrakın kaybından doğan iptal davaları da, basit yargılama usulüne tabidir (HUMK 507/1, 176/7)." [3]

1533. maddesi ile 6762 nolu Türk Ticaret Kanunu'nu yürürlükten kaldıran 6102 nolu Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin 2. fıkrasının ilk yürürlüğe giren hali şöyle idi;

"Ticari davalarda da deliller ile bunların sunulması 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümlerine tabidir."

[3] Sabih Arkan, Ticari İşletme Hukuku, (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1997), 105.

Görüldüğü gibi yeni Türk Ticaret Kanunu, eski Türk Ticaret Kanunu'ndaki fıkrayı yalnızca 2 sözcüğün güncel kullanımı ile değiştirerek aynen almıştır. Bu fıkra ile 6102 nolu Türk Ticaret Kanunu da ticari davalarda deliller açısından ayrı bir düzenleme yapmaya gerek görmemiş, deliller açısından genel hükümlerin uygulanacağı kabul etmiştir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin 2. fıkrası, 28/02/2018 tarihinde kabul edilen, 15/03/2018 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan ve aynı tarihte yürürlüğe giren 7101 nolu İcra ve İflas Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 61. maddesi ile aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir;

“Ticari davalarda da deliller ile bunların sunulması 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerine tabidir; miktar veya değeri yüz bin Türk lirasını geçmeyen ticari davalarda basit yargılama usulü uygulanır.”.

Bu madde ile Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin 2. fıkrasında bir değişiklik ve bir ekleme yapılmıştır; Değişiklik, yürürlükten kaldırılan “18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu” yerine yürürlükte olan “12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu”nun yazılmasıdır. Ekleme ise daha önce bulunmayan “miktar veya değeri bir milyon Türk lirasını geçmeyen ticari davalarda basit yargılama usulü uygulanır.” kuralının getirilmesidir.

Kanun tasarısının kuralın gerekçesi şu şekilde açıklanmıştır;

“Maddeyle, miktarı ve değeri 100.00 Türk Lirasının altında kalan ticari davalarda basit yargılama usulünün uygulanması öngörülmekte ve böylece bu kapsamdaki ticari davaların süratle görülüp karara bağlanması amaçlanmaktadır.”.

05/04/2023 tarihinde yürürlüğe giren 7445 nolu İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 30. maddesi ile Türk Ticaret Kanun'un 4. maddesinin 2. fıkrasında yer alan “beş yüz bin” ibaresi “bir milyon” şeklinde değiştirilmiş ve fıkraya bir cümle eklenmiştir.

Yukarıda sayılan değişiklikler ve eklemeler sonrasında Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin 2. fıkrası, halen yürürlükte olan şu hale gelmiştir;

“(Değişik: 28/2/2018-7101/61 md.) Ticari davalarda da deliller ile bunların sunulması 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri

Kanunu hükümlerine tabidir; miktar veya değeri bir milyon Türk lirasını geçmeyen ticari davalarda basit yargılama usulü uygulanır. (Ek cümle: 28/3/2023-7445/30 md.) Bu fıkrada belirtilen parasal sınır, 6100 sayılı Kanunun ek 1 inci maddesinin birinci fıkrasına göre artırılır.”

Asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin bakacağı dava ve işlerin parasal sınırını düzenleyen Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 5. maddesinin 3. fıkrası ile basit yargılama usulü uygulanacak ticari davaların parasal sınırını düzenleyen Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin 2. fıkrasındaki parasal sınır arasındaki fark ortadan kaldırılmış, bu iki parasal sınır (asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin bakacağı davalardaki dava değeri ile basit yargılama usulü uygulanacak davalardaki dava değeri) arasında uyum sağlanmış, böylece asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin baktığı tüm davalarda ve işlerde basit yargılama usulü uygulanmaya başlamıştır.

Yukarıda belirtilen kanunlaşma süreci ile birlikte yürürlükten kaldırılan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 8. maddesinin 1. fıkrası, 507. maddesi ve 176. maddesinin 1. fıkrasının 10. bendi gereğince sulh hukuk mahkemesinin görevine giren mal varlığına ilişkin davalarda davanın değerine göre basit yargılama usulünün uygulanması kuralının benzeri, ticari davalar için yeniden getirilmiştir.

II. Ticari Dava Kavramı, Hukuk Yargılamasında Yargılama Usulleri ve Basit Yargılama Usulü

İnceleme konusu kurala göre parasal sınırın altında kalan ticari davalarda basit yargılama usulü uygulanır. Kuralın konuluş gerekçesi, bu kapsamdaki ticari davaların süratle görülüp karara bağlanması amacı olarak ifade edilmiştir.

Bu kuralın anlamının, kapsamının ve sonuçlarının anlaşılabilmesi için öncelikle ticari dava kavramının, yargılama usullerinin ve basit yargılama usulünün ayrıntılı olarak incelenmesi gerekir.

A. Ticari Dava Kavramı

Türk Ticaret Kanunu'nun “Ticari davalar, çekişmesiz yargı işleri ve delilleri” başlıklı 4. maddesinin 1. fıkrasında ticari davalar şöyle tanımlanmıştır;

“(1) Her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri ile tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın;

a) Bu Kanunda,

b) Türk Medenî Kanununun, rehin karşılığında ödünç verme işi ile uğraşanlar hakkındaki 962 ilâ 969 uncu maddelerinde,

c) 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun malvarlığının veya işletmenin devralınması ile işletmelerin birleşmesi ve şekil değiştirmesi hakkındaki 202 ve 203, rekabet yasağına ilişkin 444 ve 447, yayın sözleşmesine dair 487 ilâ 501, kredi mektubu ve kredi emrini düzenleyen 515 ilâ 519, komisyon sözleşmesine ilişkin 532 ilâ 545, ticari temsilciler, ticari vekiller ve diğer tacir yardımcıları için öngörülmüş bulunan 547 ilâ 554, havale hakkındaki 555 ilâ 560, saklama sözleşmelerini düzenleyen 561 ilâ 580 inci maddelerinde,

d) Fikrî mülkiyet hukukuna dair mevzuatta,

e) Borsa, sergi, panayır ve pazarlar ile antrepo ve ticarete özgü diğer yerlere ilişkin özel hükümlerde,

f) Bankalara, diğer kredi kuruluşlarına, finansal kurumlara ve ödünç para verme işlerine ilişkin düzenlemelerde,

öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri ticari dava ve ticari nitelikte çekişmesiz yargı işi sayılır. Ancak, herhangi bir ticari işletmeyi ilgilendirmeyen havale, vedia ve fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davalar bundan istisnadır.”.

Ticari davalar yukarıdaki fıkraya göre mutlak ticari davalar ve nispi ticari davalar olarak ikiye ayrılır.

Mutlak ticari davalar, Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin 1. fıkrasında bentler halinde sayılan davalar ile özel kanunlarda asliye ticaret mahkemesinin bakacağı veya ticari dava olduğu belirtilen davalardır. Bu tür davalar, tarafların ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğup doğmadıklarına ya da tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari dava sayılır. Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen ticaret şirketleri, kıymetli evrak ve sigorta hukukundan doğan uyuşmazlıklar gibi. “Mevzu itibariyle ticari davalar” olarak da adlandırılan bu davalar, 6762 nolu Türk Ticaret Kanunu'nun gerekçesinde belirtildiği üzere “öz ticaret hayatına mahsus olup

ayrı bir ihtisas cephesi arz eden” meselelerden doğan davalardır.”^[4] Kanun koyucu, bu uyuşmazlıkların ticari hayat ile olan doğrudan bağlantısını ölçüt olarak almış ve bu uyuşmazlıklardan doğan davaları, tarafları tacir olmasa bile ticari dava saymıştır.

Nispi ticari davalar ise her iki tarafın ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan davalardır. Bir davanın nispi ticari dava olarak kabul edilmesi için davanın her iki tarafının tacir olması ve uyuşmazlığın her iki tarafın ticari işletmeleri ile ilgili olması koşullarının bir arada bulunması zorunludur. Davanın konusu işin ticari iş olması ya da Türk Ticaret Kanunu'nun 19. maddesinin 2. fıkrasına göre bir taraf için ticari iş sayılan bir işin diğer taraf için ticari iş sayılması, o işten doğan davanın ticari dava sayılmasını gerektirmez. Çünkü nispi ticari davanın ölçütü ticari iş değil, ticari işletmedir. Gürdoğan'ın da belirttiği gibi nispi ticari davaların ticari dava olarak kabul edilmelerinin sebebi nitelikleri değildir. “Bu kategoriye giren davalar, “mevzu”ları itibariyle değil, “tarafların sıfatı” itibariyle ticari sayılan davalardır.”^[5]

Nispi ticari davalar aslında niteliklerine göre ticaret ile olmayan uyuşmazlıklardır. Türk Ticaret Kanunu'nda ticaret ile ilgili özel hukuk borç ilişkilerini düzenleyen genel hükümler olmayıp yalnızca ticaret yaşamına uygun özel durumlara ilişkin hükümler vardır. Genel hükümler ise Türk Borçlar Kanunu'nda yer almaktadır. Örneğin satım ve eser sözleşmesi gibi sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklar, tarafları tacir ise nispi ticari davadır. Bu sözleşmelerden doğan davalarda öncelikle Türk Borçlar Kanunu, 23. maddesindeki özel hüküm gibi bir düzenleme varsa Türk Ticaret Kanunu'nu uygulanır. Nitekim Türk Ticaret Kanunu'nun 1. maddesi gereğince Türk Ticaret Kanunu, Türk Medenî Kanunu'nun ayrılmaz bir parçasıdır ve Türk Borçlar Kanunu'nun 646. maddesi gereğince Türk Borçlar Kanunu, Türk Medenî Kanunu'nun Beşinci Kitabı olup onun tamamlayıcısıdır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin 1. fıkrasının son cümlesi gereğince havale, vedia ve fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davalar için farklı bir kural koymuş ve en az bir tarafın ticari işletmesi ile ilgili olması durumunda bu tür davaları, ticari dava olarak kabul etmiştir.

[4] Burhan Gürdoğan, “Ticari Usul Hukuku”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13, Sayı 1 (1956), 173.

[5] Gürdoğan, “Ticari Usul Hukuku”, 176.

Bir davanın ticari dava olmasının en önemli sonucu, davanın asliye ticaret mahkemesinde görülmesi ve bazı özel usul kurallarının uygulanmasıdır. Bu usul kurallarının bir bölümü, kapsamına giden tüm uyuşmazlıklara uygulanan genel nitelikte kurallar iken bir bölümü ise belli uyuşmazlık türlerine özgü, özel nitelikte kurallardır.

B. Türk Ticaret Kanunu'na Göre Ticari Davalarda Uygulanan Yargılama Usulleri

Türk Ticaret Kanunu'na göre ticari davalarda uygulanan yargılama usulleri iki ayrı başlık altında incelenebilir.

1. Nitelikleri Bakımından Basit Yargılama Usulü Uygulanan Ticari Davalar ile Parasal Sınır Bakımından Basit Yargılama Usulü Uygulanan Ticari Davalar

Türk Ticaret Kanunu'nda ticari davalarda uygulanan yargılama usulü ile ilgili genel bir hüküm bulunmamaktadır. Kanun'un 4. maddesinin 2. fıkrası ile 268. maddesinin 3. fıkrası, 437. maddesinin 5. fıkrası, 546. maddesinin 1. fıkrası, 1278. maddesinin 3. fıkrası ve 1283. maddesinin 1. fıkrasında yargılama usulü olarak basit yargılama usulünün uygulanacağı özel olarak belirtilmiştir.

Özel hüküm niteliğindeki yukarıdaki maddelerde yer alan ticari davalar, nitelikleri bakımından basit yargılama usulü uygulanan davalar ve parasal sınır bakımından basit yargılama usulü uygulanan ticari davalar olarak ikiye ayrılabilir.

Nitelikleri bakımından basit yargılama usulü uygulanan davalar, Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin 2. fıkrası dışındaki çeşitli maddelerinde yer alan ve basit yargılama usulünün uygulanacağı açıkça belirtilen ticari davalardır. Bu tür ticari davalar barındırdıkları özelliklere göre yargılama usulleri belirlendiğinden nitelikleri bakımından basit yargılama usulü uygulanan ticari davalar olarak adlandırılabilir. Bazı uyuşmazlıkların niteliklerini göz önünde bulunduran kanun koyucu, bu uyuşmazlıkların basit yargılama usulüne göre inceleneceğine dair özel hükümler koyma gereği duymuştur. Bu özel hükümler, Türk Ticaret Kanunu'nun 268. maddesinin 3. fıkrası, 437. maddesinin 5. fıkrası, 546. maddesinin 1. fıkrası, 1278. maddesinin 3. fıkrası ve 1283. maddesinin 1. fıkrası'dır.

Türk Ticaret Kanunu'nun kollektif şirket ile ilgili 268. maddesinin 3. fıkrası gereğince "Ortaklarla tasfiye memurları arasında çıkan uyuşmazlıklar, basit yargılama usulüne göre karara bağlanır. Yargılamada tasfiye memurları

ve ortaklar dinlenir. Kararın en kısa zamanda verilmesi gerekir. Bu husustaki kararlar kesindir.”.

Türk Ticaret Kanunu'nun anonim şirketin düzenlendiği dördüncü kısmında yer alan, “Bilgi alma ve inceleme hakkı” başlıklı 437. maddesinin 5. fıkrası şöyledir;

“Bilgi alma veya inceleme istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve bu fıkra anlamında bilgi alamayan pay sahibi, reddi izleyen on gün içinde, diğ er hâllerde de makul bir süre sonra şirketin merkezinin bulunduğu asliye ticaret mahkemesine başvurabilir. Başvuru basit yargılama usulüne göre incelenir. Mahkeme kararı, bilginin genel kurul dışında verilmesi talimatını ve bunun şeklini de içerebilir. Mahkeme kararı kesindir.”.

Diğ er bir özel düzenleme, Türk Ticaret Kanunu'nun 546. maddesinin 1. fıkrasıdır. Anonim şirketin tasfiyesi ile ilgili maddelerden sonra yer alan bu madde, pay sahipleri ile tasfiye memuru veya memurları arasındaki uyuşmazlıklar ile ilgilidir. Maddenin 1. fıkrası şu şekildedir; “Pay sahipleri ile tasfiye memuru veya memurları arasındaki uyuşmazlıkların çözümü basit yargılama usulüne tabidir. Mahkeme, gerekli görürse tasfiye memurlarıyla ilgili pay sahiplerini dinleyerek, kararını otuz gün içinde verir.”.

Türk Ticaret Kanunu'nun “Dispeç” başlıklı 1278. maddesinin 1. fıkrası donatana gecikmeksizin dispeçi yaptırma yükümlülüğü yüklemiş, dispeçin yapılması talebinin olayın müşterek avarya sayılmayacağı ileri sürülerek dispeççi tarafından reddedilmesi durumunda dispeçin yapılmasının gerekip gerekmediğine karar verecek olan mahkemenin yargılama usulü, 3. fıkrada şöyle düzenlenmiştir;

“Dispeçin yapılması istemi, olayın müşterek avarya sayılmayacağı ileri sürülerek dispeççi tarafından reddedilirse, dispeçin yapılmasının gerekip gerekmediğine, sigortacı da dâhil olmak üzere, ilgililerden herhangi birinin başvurması üzerine 1279 uncu maddede yazılı yerdeki mahkemece karar verilir. Mahkeme dosya üzerinde veya sigortacı da dâhil olmak üzere ilgilileri dinleyerek bu hususta karar verir. Bu hâlde basit yargılama usulü uygulanır.”.

1279. ve 1280. maddelerinde dispeçin yapılacağı yer ve dispeççi ile ilgili hükümlerden sonra Türk Ticaret Kanunu, 1281. maddesinde dispeçin onaylanmasını isteme hakkı ve dispeçe itirazı, 1282. maddesinde dispeçin onaylanmasını ayrıntılı olarak düzenlemiş, 1283. maddesinde ise dispeçin

onaylanması ve itirazların incelemesi yargılamasında uygulanacak yargılama usulü belirtilmiştir. Birbirleri ile bağlantılı olan 1281., 1282. ve 1283. maddeler şu şekildedir;

“II- Dispeçin onaylanmasını isteme hakkı ve dispeçe itiraz

1. Duruşma

MADDE 1281- (1) Sigortacılar dâhil olmak üzere ilgililer, 1279 uncu maddede yazılı yerdeki mahkemeden dispeçin onaylanmasını isteyebilecekleri gibi avaryâ türüne veya hesaplarına itiraz da edebilirler.

(2) Dilekçede duruşmaya çağrılacak olan ilgililerin ad ve soyadları bildirilir.

(3) Dilekçe üzerine mahkeme, dispeççiden, dispeç ile istemleri ispatlayan belgeleri ister; bu belgelerin tamamlanmasına gerek görülürse, ibrazını onları elinde bulunduranlara emreder.

(4) İlgililerin hepsi duruşmaya çağrılır. Çağrıda, dispeç ile istemleri ispatlayan belgelerin mahkeme kaleminde incelenebileceği ve çağrılanın daha önce de dispeçe karşı mahkemede itirazda bulunabileceği, belirli günde gelmediği takdirde dispeçe onay vermiş sayılacağı yazılır. Çağrının duruşma gününden en az onbeş gün önce ilgililere tebliğ edilmesi gerekir.

(5) Dispeç raporuna itirazın, en geç ilk celsede, hiçbir tereddüde yer bırakmayacak şekilde açık ve etraflı olarak yapılması zorunludur. Haklı sebepler dolayısıyla bu mümkün olmazsa, hâkim ilgiliye itirazını bildirmek üzere bir defalık uygun bir süre verir. İlk oturumda veya en geç hâkim tarafından verilecek süre içinde gereği gibi açık ve ayrıntılı şekilde bildirilmemiş olan itiraz yapılmamış sayılır.

2. Dispeçin onaylanması

MADDE 1282- (1) Belirlenen günde hazır bulunanlarla duruşma yapılır. Dispeçe karşı, duruşmada veya daha önce bir itiraz yapılmamış olduğu takdirde dispeç onaylanır. İtiraz yapılmışsa ilgililer dinlenir. İtirazın yerinde olduğu görülür veya başka surette bir anlaşmaya varılırsa dispeç buna göre düzeltilerek onaylanır.

(2) İtirazın hemen karara bağlanması imkânının bulunmaması hâlinde, dispeç raporunun itirazın kapsamı dışında kalan kısımları, ayrı bir kararla onaylanır ve itiraz edilen kısım hakkında duruşmaya devam olunur.

3. Uygulanacak usul hükümleri

MADDE 1283- (1) 1281 ve 1282 nci madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, dispeçin onaylanmasında ve itirazların incelenmesinde basit yargılama usulü hükümleri uygulanır.”.

Türk Ticaret Kanunu'nun 1521. maddesinin 1. fıkrası, yukarıda sayılan hükümlere göre nisbeten genel sayılabilecek bir hükümdür. “Şirket davalarında yargılama usulü” başlıklı bu madde şöyledir;

“Ticaret şirketlerinde, ortakların veya pay sahiplerinin şirketle veya birbirleriyle şirket ortaklığından veya pay sahipliğinden kaynaklanan davalarda veya şirketin yönetim kurulu üyeleri, yöneticileri, müdürleri, tasfiye memurları ya da denetçilerine karşı açılacak davalarda basit yargılama usulü uygulanır.”.

Nitelikleri bakımından basit yargılama usulü uygulanan ticari davalara bakıldığında iki ortak özellik göze çarpmaktadır;

Birinci ortak özellik, bu tür davaların ticaret şirketlerinin yönetimi ile ilgili olmalarıdır. Kanun koyucunun ticaret şirketlerinin yönetimi ile ilgili uyuşmazlıkların kısa sürede ve hızlı biçimde çözülmesini istediği anlaşılmaktadır. Örneğin Türk Ticaret Kanunu'nun 268. maddesinin 3. fıkrası, 437. maddesinin 5. fıkrası ve 546. maddesinin 1. fıkrası.

İkinci ortak özellik, uyuşmazlığın niteliğinin hızlı karar alınmasını gerektirmesidir. Örneğin Türk Ticaret Kanunu'nun 1278. maddesinin 3. fıkrası ve 1283. maddesinin 1. fıkrası.

Parasal sınır bakımından basit yargılama usulü uygulanan ticari davalar olarak adlandırılabilir olan diğer grup ticari davalar ise miktar veya değeri Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin 2. fıkrasındaki parasal sınırı geçmeyen ticari davalardır. Bu tür davalarda uygulanan yargılama usulü, aynı fıkra göre basit yargılama usulüdür. Bu düzenleme aynı zamanda 5235 nolu Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 5. maddesinin 3. fıkrası gereğince asliye ticaret mahkemesinin tek hakiminin bakacağı davalarda basit yargılama usulünün uygulanacağı anlamına gelmektedir.

2. Nitelikleri Bakımından Basit Yargılama Usulü Uygulanan Ticari Davalar ile Parasal Sınır Bakımından Basit Yargılama Usulü Uygulanan Ticari Davaların Arasındaki Farklar

Nitelikleri bakımından basit yargılama usulü uygulanan ticari davalar ile parasal sınır bakımından basit yargılama usulü uygulanan ticari davaların

arasındaki birinci ve en önemli fark, ticari dava olarak kabul edilme sebeplerinden kaynaklanmaktadır. Nitelikleri bakımından basit yargılama usulü uygulanan ticari davalar niteliği, parasal sınır bakımından basit yargılama usulü uygulanan ticari davalar ise niceliğe göre belirlenmiştir. Başka bir deyişle, basit yargılama usulünün uygulanmasının gerekçesi, nitelikleri bakımından basit yargılama usulü uygulanan ticari davalarda uyuşmazlıkların bünyesinde barındırdıkları özellikler iken parasal sınır bakımından basit yargılama usulü uygulanan ticari davalarda uyuşmazlıkların miktar veya değeridir.

İkinci farkı, uyuşmazlıkların nitelikleri oluşturur. Nitelikleri bakımından basit yargılama usulü uygulanan ticari davalar yukarıda belirtildiği üzere ticaret şirketlerinin yönetimi ile ilgili uyuşmazlıklar ile niteliklerinin hızlı karar alınmasını gerektiren uyuşmazlıklardan oluşur. Parasal sınır bakımından basit yargılama usulü uygulanan ticari davalarda ise davaların nitelikleri önemli değildir. Parasal sınırın altında kalan uyuşmazlıkların mutlak ticari dava ya da nispi ticari dava olması önem taşımaz. Bu nedenle ticari yaşam ile doğrudan ilgili olmayıp koşulları olduğundan nispi ticari dava sayılan davalarda da basit yargılama usulü uygulanır. Örneğin Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen satış ve eser sözleşmelerinden kaynaklanan ve parasal sınırını altında kalan nispi ticari davalarda basit yargılama usulünün uygulanması gibi.

C. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nu ile Türk Ticaret Kanunu Dışındaki Diğer Temel Kanunlara Göre Basit Yargılama Usulü Uygulanan Davalar ve İşler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316. maddesine göre kanunlarda açıkça belirtilenler dışında aşağıdaki dava ve işlerde basit yargılama usulü uygulanır;

a) Sulh hukuk mahkemelerinin görevine giren dava ve işler.

b) Doğrudan dosya üzerinden karar vermek konusunda kanunun mahkemeye takdir hakkı tanıdığı dava ve işler.

c) İhtiyati tedbir, ihtiyati haciz, delil tespiti gibi geçici hukuki koruma talepleri ile deniz raporlarının alınması, dispeççi atanması talepleri ve bunlara karşı yapılacak olan itirazlar.

ç) Her çeşit nafaka davaları ile velayet ve vesayete ilişkin dava ve işler.

d) Hizmet ilişkisinden doğan davalar.

MEDENİ USUL HUKUKUNDA UYGULANACAK YARGILAMA USULÜNÜN BELİRLENMESİNDE ÖLÇÜT OLARAK NİTELİĞİN YERİNE NİCELİĞİN ALINMASI: TÜRK TİCARET KANUNU'NUN 4. MADDESİNİN 2. FIKRASI GEREĞİNCE PARASAL SINIRIN ALTINDA KALAN TİCARİ DAVALARDA BASİT YARGILAMA USULÜNÜN UYGULANMASI KURALI, BU KURALIN DİĞER BASİT YARGILAMA USULÜ UYGULANAN DAVALAR İLE KARŞILAŞTIRILMASI, SONUÇLARI VE ANAYASA'YA UYGUNLUĞU

e) Konkordato ve sermaye şirketleri veya kooperatiflerin uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırılmasına ilişkin açılacak davalar.

f) Tahkim hükümlerine göre, mahkemenin görev alanına giren dava ve işler.

g) Diğer kanunlarda yer alan ve yazılı yargılama usulü dışındaki yargılama usullerinin uygulanacağı belirtilen dava ve işler.”.

Ayrıca Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 385. maddesinin 1. fıkrasına göre “Çekişmesiz yargı işlerinde, niteliğine uygun düştüğü ölçüde, basit yargılama usulü uygulanır.”.

İcra ve İflas Kanunu'nun 18. maddesinin 1. fıkrası gereğince “İcra mahkemesine arzedilen hususlar ivedi işlerden sayılır ve bu işlerde basit yargılama usulü uygulanır.”.

İş Mahkemeleri Kanunu'nun 7. maddesinin 1. fıkrasına göre “İş mahkemelerinde basit yargılama usulü uygulanır.”.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunu'nun 73. maddesinin 4. fıkrası gereğince “Tüketici mahkemelerinde görülecek davalar 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun Altıncı Kısım hükümlerine göre yürütülür.”.

Kadastro Kanunu'nun 29. maddesinin 3. fıkrasına göre “Bu Kanunun tatbikinde ayrıca açıklık bulunmayan hallerde basit yargılama usulü uygulanır.”.

Kamulaştırma Kanunu'nun 37. maddesi gereğince “Bu Kanundan doğan tüm anlaşmazlıkların adli yargıda çözümlenmesi gerekenleri, taşınmaz malın bulunduğu yer asliye hukuk mahkemelerinde basit yargılama usulü ile görülür.”.

Kooperatifler Kanunu'nun 99. maddesine göre “Bu kanunda düzenlenen hususlardan doğan hukuk davaları, tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari dava sayılır.” ve “Bu davalarda basit muhakeme usulü uygulanır.”.

Diğer kanunlardaki basit yargılama usulünün uygulanması ile ilgili hükümler için bkz.^[6]

[6] Baki Kuru ve Burak Aydın, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, (Yetkin Yayınları, 2022), 636.

D. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yargılama Usulleri

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yazılı yargılama usulü (m. 118-315) ve basit yargılama usulü (m. 316-322) olmak üzere iki yargılama usulü bulunmaktadır. Yazılı yargılama usulü asıl yargılama usulü iken basit yargılama usulü ancak açıkça belirtilen davalarda ve işlerde uygulanır.

“Davanın açıldığı mahkemeye veya uyuşmazlığın niteliğine göre uygulanacak yargılama usulü farklı olacaktır. Örneğin, asliye hukuk mahkemelerinde esasen yazılı yargılama usulü uygulanırken, sulh hukuk mahkemelerinde basit yargılama usulü uygulanır (m. 316/1-a), keza iş mahkemelerinde (İşMK m. 7/1; HMK m. 447/1) ve icra mahkemelerinde de (İİK m. 18/1) kural olarak basit yargılama usulü uygulanır.”^[7]

Basit yargılama usulünün Roma usul hukuku, kanonik usul hukuku, müşterek usul hukukta gelişimi ile mukayeseli hukuktaki yeri için bkz.^[8], basit yargılama usulünün Türk hukukundaki tarihsel gelişimi için bkz.^[9]

1. Yazılı Yargılama Usulü ile Basit Yargılama Usulü Arasındaki Farklar

Yazılı yargılama usulü ile basit yargılama usulü arasındaki farklar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Birinci fark, amaçlarındadır. Yazılı yargılama usulünün amacı basit nitelikte olmayan uyuşmazlıkların niteliklerine uygun olarak çözülmesidir. Basit yargılama usulünün amacı ise karmaşık olmayan, yargılması ve karar verilmesi kolay uyuşmazlıklar ile işlerin aynı şekilde yargılamalarının yapılmasıdır. Başka bir deyişle, burada amaç basit uyuşmazlıkların basit yöntemler ile çözülmesi, usulün niteliğe uygun olmasıdır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316. maddesinin gerekçesinde yazılı yargılama usulü dışında ayrı bir yargılama usulünün getirilme sebebi şöyle açıklanmıştır;

[7] Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özekes, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, (On İki Levha Yayıncılık, 2024), 475.

[8] Gülcan Sunar, Medeni Usul Hukukunda Basit Yargılama Usulü, (Doktora Tezi: Marmara Üniversitesi, 2002), 3-36.

[9] Ramazan Aksakal, “6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Basit Yargılama Usulü”, (Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, 2015), 12-17.

“Maddede, yazılı yargılama usulü dışında kalması gereken, daha kısa ve basit şekilde sonuçlanmasında yarar bulunan dava ve işlerin basit yargılama usulüne tâbi tutulması amaçlanmıştır. Bu çerçevede, daha önce 1086 sayılı Kanunda yer alan basit, seri ve sözlü yargılama usulüne tâbi dava ve işler incelenerek, bunların içinden hukuken ve fiilen uygulanma imkânı kalmayanlar maddeye alınmamış, bunun dışında kalanlarda ise gerçekten özel bir yargılama usulünün uygulanması gerekenler, basit yargılama usulüne tâbi tutulmuştur.

Maddede hem özel olarak sayım hem de genel atıf söz konusudur. Özel olarak sayılanlar dışında, kendi özel hükümlerinde basit yargılama usulünün uygulanacağı ya da 1086 sayılı Kanun dikkate alınarak seri ve sözlü yargılama usulünün uygulanacağı belirtilen dava ve işlerin de basit yargılama usulüne tâbi olacağı öngörülmüştür. Böylece yeni düzenlemeyle bir boşluğun doğması ve tereddüt edilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.”.

“Basit yargılama usulü, daha çabuk sonuçlandırılması gereken daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılacak dava ve işler için kabul edilmiş bir usuldür. Basit yargılama usulü, ismine uygun olarak daha basit, daha kısa, daha seri bir yargılama usulüdür.”^[10]

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu basit yargılama usulünü ayrıntılı olarak ele aldığı bir kararında bu usulün amacını şöyle ifade etmiştir;

“15. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda iki temel yargılama usulü düzenlenmiştir. Bunlar; yazılı (HMK md. 118-186) ve basit (HMK md. 316-322) yargılama usulleridir. Davanın açıldığı mahkemeye veya uyuşmazlığın niteliğine göre uygulanacak yargılama usulü farklılık göstermektedir. Örneğin, asliye hukuk mahkemelerinde kural olarak yazılı yargılama usulü uygulanırken, sulh hukuk mahkemelerinde basit yargılama usulü uygulanır.

16. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun “Basit yargılama usulüne tabi dava ve işler” başlıklı 316. maddesinin (g) bendi; “Diğer kanunlarda yer alan ve yazılı yargılama usulü dışındaki yargılama usullerinin uygulanacağı belirtilen dava ve işler basit yargılama usulüne tabidir.” şeklindeki düzenleme ile hangi dava ve işlerin basit yargılama usulüne tabî olduğu gösterilmiştir.

[10] Pekcanitez, Atalay ve **Özekes Muhammet**, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 476.

17. Bu usul, daha çabuk sonuçlandırılması gereken, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılacak dava ve işler için kabul edilmiş daha basit, daha seri bir yargılama usulüdür.”.

“Bu Kanundan doğan tüm anlaşmazlıkların adli yargıda çözümlenmesi gerekenleri, taşınmaz malın bulunduğu yer asliye hukuk mahkemelerinde basit yargılama usulü ile görülür.”.^[11]

İkinci fark, yargılamanın aşamalarındadır. Yazılı yargılama usulü 5 aşamadan oluşmaktadır; Davanın açılması ve dilekçeler (HMK m. 118-136), ön inceleme (HMK m. 137-142), tahkikat (HMK m. 143-293), sözlü yargılama (HMK m. 184-186) ve hüküm (HMK m. 294). Basit yargılama usulünün aşamaları ise dilekçelerin verilmesi (HMK m. 317-319), ön inceleme ve tahkikat (HMK m. 320) ve hüküm (HMK m. 321)dir. Bu aşamalar, yazılı yargılama usulünün aşamalarının yalınlaştırılmış halidir.

Üçüncü fark, dilekçelerin verilmesi aşamasının kapsamındadır. Yazılı yargılama usulünde davacı dava dilekçesi ile cevaba cevap dilekçesi (HMK m. 119,136), davalı ise cevap dilekçesi ile ikinci cevap dilekçesi verme hakkına sahiptir (HMK m. 126,136). Basit yargılama usulünde ise davacı yalnızca dava dilekçesi (HMK m. 317/1), davalı ise yalnızca cevap dilekçesi verebilir (HMK m. 317/2). Yazılı yargılama usulünün aksine basit yargılama usulünde davacı cevaba cevap dilekçesi, davalı ise ikinci cevap dilekçesi veremez (HMK m. 317/3).

Dördüncü fark, iddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağındadır. Yazılı yargılama usulünde iddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı, dilekçelerin verilmesi aşamasının tamamlanması ile başlar (HMK m. 141/1). Bu kural, davacının dava dilekçesi ile cevaba cevap dilekçesi, davalının ise cevap dilekçesi ile ikinci cevap dilekçesi verme hakkına sahip olmasının doğal bir sonucu ve gereğidir. Buna göre davacı ilk dilekçesinde (dava dilekçesinde) ileri sürmediği iddialarını ve delillerini ikinci dilekçesinde (cevaba cevap dilekçesi) ileri sürebilir. Aynı şekilde davalı, ilk dilekçesinde (cevap dilekçesi) belirtmediği vakıalara ve delillere ikinci dilekçesinde (ikinci cevap dilekçesi) dayanabilir.

Basit yargılama usulünde ise iddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı Kanun'daki ifade ile dava açılmasıyla, savunmanın genişletilmesi

[11] Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2024/306, K. 2025/534, 17 Eylül 2025.

veya değiştirilmesi yasağı ise cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesiyle başlar (HMK m. 319). Başka bir deyişle davacı, talebinin dayanağı olan tüm vakıaları dava dilekçesinde, davalı ise savunmasının dayanağı olan tüm vakıaları süresi içinde cevap dilekçesinde bildirmek zorundadır.

İddianın ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağının yazılı yargılama usulünde dilekçelerin verilmesi aşamasının tamamlanması ile başlaması, davacı ile davalıya diğer tarafın talep ya da savunmasının dayandığı vakıaları ve dayandığı bu vakıaları ispatlamak için elinde hangi delillerin olduğunu öğrenerek bunlara karşı koymak hakkı ve olanağı verir. Davacı bu hak sayesinde davalının cevap dilekçesindeki savunmasının dayanağı olan vakıalara karşı yeni vakıalar ileri sürebilir ve bu vakıaları ispatlamak için yeni deliller sunabilir. Davalı ise davacının cevaba cevap dilekçesinde ileri sürdüğü vakıalara karşı yeni vakıalara dayanabilir ve yeni deliller sunabilir. Basit yargılama usulünde davacı ile davalının böyle bir hakkı bulunmaktadır.

Beşinci fark, ön incelemenin niteliğinde ve şeklindedir. Ön inceleme duruşmasında hakim davanın esas bakımından tarafların iddia ve savunmaları çerçevesinde anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları tek tek tespit eder, uyuşmazlık konularını tespit eder (HMK m. 140/1). Ön inceleme aşaması hukuk yargılamasında çok önemlidir. Çünkü tahkikat, ön inceleme duruşması tutanağının esas alınmak suretiyle yürütülür (HMK m. 140/3).

Yazılı yargılama usulünde dava dilekçesi, cevap dilekçesi, cevaba cevap dilekçesi ile ikinci cevap dilekçesinin verilmesinden, yani dilekçelerin verilmesi aşamasının tamamlanmasından veya bunlar için belirlenen sürelerin geçmesinden sonra ön inceleme yapılır ve ön incelemeden sonra tahkikat aşamasına geçilir (HMK m. 132-142). Bu yargılama usulünde gerek ön inceleme gerek tahkikat, tarafların davet edildiği duruşmalarda gerçekleştirilir (HMK m. 140/1, 147/1).

Basit yargılama usulünde ise dilekçelerin verilmesi aşamasından sonra ön inceleme aşamasına geçilir ve ön inceleme ile tahkikat birlikte yapılır. Başka bir deyişle ön inceleme ve tahkikat iç içe geçmiştir. Basit yargılama usulünde mümkün olan hâllerde taraflar duruşmaya davet edilmeden dosya üzerinden karar verilebilir, duruşma yapılması durumunda ise ilk duruşmada dava şartları ve ilk itirazlarla hak düşürücü süre ve zamanaşımı hakkında karar verilir, ön inceleme yapılır, tahkikata geçilir, tahkikat iki duruşmada tamamlanır, duruşmaların arasındaki süre bir aydan daha uzun olamaz,

zorunlu hâllerde gerekçesi belirtilerek bir aydan sonrası için de duruşma günü belirlenebilir ve ikiden fazla duruşma yapılabilir (HMK m. 320). Bu yargılama usulüne duruşma yapılması zorunlu değildir (HMK m. 316/1, 320/1-2).

Altıncı fark, sürelerin uzunluğundadır. Davaya cevap için yazılı yargılama usulünde koşulları oluşursa davalıya bir ayı geçmemek üzere ek süre verilebilir (HMK m. 127/1). Aynı süre basit yargılama usulünde iki haftadır (HMK m. 317/2). Bilirkişiye raporunu hazırlaması için verilecek süre ile ek süre yazılı yargılama usulünde ayrı ayrı üç ayı, basit yargılama usulünde ise ayrı ayrı iki ayı geçemez (HMK m. 274/1). Yazılı yargılama usulünde tahkikatın kaç duruşmada tamamlanacağına ve duruşmaların sıklığına ilişkin bir düzenleme olmamasına karşın basit yargılama usulünde aralarındaki süre bir aydan daha uzun olmayan üç duruşmada yargılama bitirilir. (HMK m. 320/3).

Yedinci fark, dosyanın işlemde kaldırılmasındadır. Yazılı yargılama usulünde işlemde kaldırılan dosya iki kere yenilenebilir ve işlemde kaldırılan dosyada ancak ilk yenilemeden sonra yine takipsiz bırakılır ise dava açılmamış sayılır (HMK m. 150/6). Basit yargılama usulünde ise işlemde kaldırılan dosya bir kere yenilenebilir ve işlemde kaldırılan dosya ikinci kez takip edilmez ise yine dosyanın işlemde kaldırılmasına değil, doğrudan dava açılmamış sayılmasına karar verilir (HMK m. 320/4).

Sekizinci fark, hükmün/kararın verilmesi usulündedir. Yazılı yargılama usulünde tahkikat aşamasının bitmesinden sonra sözlü yargılama aşamasına geçilir, taraflardan birinin talebi üzerine duruşma iki haftadan az olmamak üzere ertelenir, taraflara son sözlerini sorulur, hüküm açıklanır (HMK m. 186). Basit yargılama usulünde ise tahkikatın tamamlanmasından sonra yeni bir aşamaya geçilmez, tarafların son beyanlarını alınır, taraflara beyanda bulunabilmeleri için ayrıca süre verilmez, yargılamanın sona erdiği bildirilir ve karar açıklanır (HMK m. 321/1).

2. İddianın ve Savunmanın Genişletilmesi veya Değiştirilmesi Yasağı Bakımından Özel Hukuk Uyuşmazlıklarının Özellikleri

Özel hukuk uyuşmazlıkları çok çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilir. Bu uyuşmazlıklar daha önce birbirlerini uzun veya zaman kısa süreler boyunca tanıyan kişiler arasında (mirasçılar vb.) ortaya çıkabileceği gibi uyuşmazlığın dayandığı vakiyadan dolayı tanışmak zorunda kalan kişiler (trafik kazasına karışanlar vb.) arasında da ortaya çıkabilir. Bu uyuşmazlıkların dayandığı

vakıalar kısa bir anda (haksız fiil vb.) oluşabileceği gibi kazandırıcı zama-naşımı ile taşınmaz mülkiyeti hakkının kazanılmasında olduğu gibi 20 yıl gibi uzun bir zaman dilimine de yayılabilir. Bazı uyuşmazlıklarda taraflar uyuşmazlığın öncesinde, anında veya sonrasında delil hazırlayabilirken bazı uyuşmazlıklarda bu mümkün değildir.

Özel hukuk uyuşmazlıklarının her bakımdan çeşitli olması, uyuşmazlığı taraflarının dava hazırlığı aşamasındaki durumlarının da farklı olması sonu-cunu doğurmaktadır. Bu farklı sonuçlar, uyuşmazlığın taraflarının bilgi edinme ve bilgileri gösterme ayrımı yapılarak incelenebilir.

a. Bilgi Edinme

Uyuşmazlığın tarafları çeşitli sebeplerle uyuşmazlığın dayanağı olan vaki-anın gerçekleşme biçimi hakkında tam bilgi sahibi olmayabilir. Bu bilgisizlik bir tarafın sağlıklı olmaması gibi doğal sebeplerden kaynaklanabileceği gibi vakıanın yokluğunda gerçekleşmesi gibi doğal olmayan sebeplerden kaynaklanabilir. Ana sebep ise taraflar arasındaki konum farkıdır. Konum farkı, genellikle bir tarafın sosyal, ekonomik veya siyasi açısından diğerinden üstün bir konumda olması şeklinde görünür. Haksızlık içeren yürürlükteki hukuk kurallarına göre üstün olma ve kamu gücünü elinden bulundurma da bunlar arasında sayılabilir.

Taraflar dava hazırlığı sırasında bilgi eksikliğini farkında olmayabilir ve ellerindeki bilgilere göre dava ile cevap dilekçesi hazırlayabilirler. Bilgi eksikliği taraflar arasındaki iletişim ile giderilebilir. Bilgi eksikliğini gideril-mesinin diğer bir yolu kamu kurumlarının uyuşmazlık ile ilgili hazırladıkları belgelerin (trafik kazası tespit tutanağı, tapu kayıtları vb.) edilmesidir.

Taraflar arasında bilgi bakımından oluşan farklılığın sonucu olarak davacı elinde olan bilgilere göre hazırladığı dava dilekçesinde yazmak zorunda olduğu vakıaların unsurlarını gerçekte olduğundan farklı veya eksik yazabilir. Davalı ise elinde olan bilgiler yerine dava dilekçesinde dayanılan vakıalara göre cevap dilekçesini hazırlayabilir.

b. Bilgi Gösterme

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun dava dilekçesinin içeriğini düzenleyen 119. maddesinin "İddia edilen her bir vakıanın hangi delillerle ispat edileceği" şeklindeki 1. fıkrasının f bendi ile cevap dilekçesinin içeriğini düzenleyen 129. maddesinin "Savunmanın dayanağı olarak ileri sürülen

her bir vakıanın hangi delillerle ispat edileceği” şeklindeki 1. fıkrasının e bendi, vakıaların ileri sürülmesi kadar vakıaların nasıl ve hangi deliller ile ispatlanacağını açıklanmasının önemini göstermektedir.

Bilgi eksikliği bakımından uyumsuzluğun tarafları arasındaki fark, doğal olarak taraflar arasında deliller bakımından da fark olması anlamına gelir. Bir taraf uyumsuzluğun dayandığı vakıanın gerçekleşme biçimini olduğu gibi gösteren delile (trafik kazasının öncesini ve anını kaydeden kamera kaydı vb.) sahip iken diğer tarafın dayandığı vakıasını ispatlama, başka bir deyişle bildiklerini gösteren tek delili yalnızca vakıayı duyuları ile algılayan kişilerin (tanıklar) söyleyecekleri olabilir.

Davanın açılmasından önce özel hukuk uyumsuzlukların tarafları gerek bilgi edinme gerekse bilgi gösterme açılarından eksiklik veya eksikliklerinin olduğunun genellikle bilincinde değildirler. Çoğunlukla bir taraf ne kadar araştırma yaparsa yapsan karşı tarafın elindeki bilgiye veya delile ulaşamaz çünkü hiç kimse aleyhine kullanılabilecek bilgileri ve delilleri karşı tarafa vermek istemez.

Davacı ile davalı, vakıalar hakkında dava hazırlığı aşamasında gerek bilgi edinme gerekse bilgi gösterme açısından kendisinde bulunan eksikliği davanın açılmasından sonra iki hukuki mekanizma kullanarak giderebilir; İslah ve karşı tarafın açık muvafakati (HMK m. 141/2). Bunlardan ıslah bir tarafın yapmış olduğu usuli işlemi düzeltme olanağı veren, sıkı koşullara bağlı ve bazı işlemleri kapsamayan bir yoldur (HMK m. 176-182). Karşı tarafın muvafakatında ise bir tarafın yukarıda belirtilen eksikliğini gidermesi ancak diğer tarafın buna açıkça izin vermesine bağlıdır (HMK m. 141/2, 200/2).

Davacı ve davalı, vakıalar dışında ayrıca dava dilekçesi ile cevap dilekçesinin diğer önemli unsuru olan talep sonucu hakkında da eksik bilgi sahibi olabilir. Bu eksiklik, elinde ne talep edeceği veya ne kadar talep edebileceği konusunda bilgi bulunmamasından ya da elindeki bilginin yanlış olmasından kaynaklanabilir. Davacı bu eksikliğini gidermek için davayı kısmi dava veya belirsiz alacak davası olarak açabilir (HMK m. 107,109). Böylece davacı yargılama sürecinin seyrini takip ederek bilirkişi ve diğer delillerin toplanması sonucunda neyi talep edebileceğini ve ne kadar talep edebileceğini öğrenebilir. Dava hazırlığı aşamasındaki talep sonucu ile ilgili eksikliğini bu şekilde gideren davacı, talep sonucunu kısmi davada ıslah ederek (HMK m. 176-182), belirsiz davasında ise tam ve kesin olarak belirleyerek (HMK m.

107/2) giderebilir. Davacı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun sağladığı bu olanaklardan yararlanarak dava dilekçesinin talep sonucu bölümündeki yanlışlığın veya eksikliğin olumsuz sonuçlarından etkilenmez ya da az etkilenir.

E. Basitlik Kavramı, Basit Uyuşmazlıklar ve Basit Vakıaların Unsurları

1. Basitlik Kavramı

İnceleme konusu kurala göre miktarı veya değeri Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesindeki parasal sınırın altında kalan ve asliye ticaret mahkemesinin tek hakiminin baktığı ticari davalarda, basit yargılama usulü uygulanır. Bu kural, kapsamına giren ve basit yargılama usulü uygulanan davalar arasında herhangi bir ayırım yapmamaktadır. Belirli parasal sınırın altında kalan davaların mutlak ticari dava olup olmadığına veya nispi ticari dava olup olmadığına bakılmaz. Başka bir deyişle, kapsama giren davalarda basit yargılama usulünün uygulanması için uyuşmazlığın niteliği önem taşımamaktadır. Önemli olan talebin miktarı veya değerinin parasal sınırın altında olup olmamasıdır. Kural, uyuşmazlığın niteliğini değil, niceliğini ölçüt almaktadır.

Hangi davalarda ve işlerde basit yargılama usulünün uygulanacağı yukarıda belirtildiği üzere Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nu ile özel hukuk ilişkilerini düzenleyen diğer temel kanunlarda belirlenmiştir. Kanun koyucu, bu kanunlardaki yargılama usulü tercihinin tamamında uyuşmazlıkların niteliklerini ölçüt almıştır.

Kanun koyucunun yargılama usulü olarak basit yargılama usulünü seçtiği uyuşmazlıklar, basit uyuşmazlıklardır.

Basit sözcüğü, Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre şu anlamlara gelmektedir; “Yapılması veya anlaşılması kolay olan, karışık olmayan; amiyane”, “Kolay bir biçimde olan”, “Süsü, gösterişi olmayan”, “Bilgi ve görgüsü sınırlı olan, bayağı, görgüsüz olan”, “Her zaman rastlanandan farklı bir özelliği olmayan” ve “yalınç”.^[12]

Basit sözcüğünün zıt anlamlısı olan karmaşık sözcüğünün anlamları ise şunlardır; “İçinde aynı cinsten birçok öge bulunan, birbirine az çok aykırı birçok şeyden oluşan”, “Çözeltide kendisini oluşturan parçalara iki yönlü olarak ayırışan (iyon veya birleşik); kompleks”, “Üstün teknolojisi olan;

[12] Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 03/12/2025.

sofistike”, “Ögelerinin veya gerekli işlemlerin sayısının çokluğu, çeşitliliği yüzünden anlaşılması, yapılması güç olan; komplike”, “Anlaşılması güç olan (durum); ağdalı, sofistike”.^[13]

Basit sözcüğü ve zıt anlamlısı olan karmaşık sözcüğünün anlamlarından da anlaşıldığı üzere basit uyumsuzlukları oluşturan vakıalar da basit vakılardır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nu ile özel hukuk ilişkilerini düzenleyen diğer temel kanunlarda yargılama usulü olarak basit yargılama usulünü seçerken kanun koyucu, basit vakılardan oluşan uyumsuzluklardan doğan davalara ve işlere basit yargılama usulünün uygulanmasını tercih etmiştir. Bu tercih, basit uyumsuzluklara basit usul olarak da ifade edilebilir. Kanun koyucu, maddi hukuk bakımından kolay olan uyumsuzluklara usul hukuku bakımından kolay olan yöntemin uygulanması kurallarını getirerek maddi hukuk ile usul hukuku arasında uyum sağlamıştır.

2. Basit Uyumsuzluklar, Vakıaların Unsurları ve Vakıaların İspatlanması

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 316. maddesinde sayılan davalar ve işlere bakıldığında bunların ortak bir özellik taşıdığı görülmektedir; Bu davalar ve işler, taraflarının dava öncesinde uyumsuzluğu oluşturan vakıalar hakkında bilgi sahibi olduğu, davacının dava dilekçesinde dayandığı vakıaları ve delilleri ileri sürebileceği, davalının cevap süresi içinde sunacağı cevap dilekçesi ile savunmasının dayanağı olan vakıaları ve delilleri ortaya koyabileceği nitelikteki uyumsuzluklardır. Bu uyumsuzlukların tarafların sayısı genellikle ikidir, taraf sayısı daha çok olsa ile bu çokluk durumu uyumsuzluğun niteliğinden değil, miras hukuku gibi farklı sebeplerden kaynaklanır.

Diğer temel kanunlara göre basit yargılama usulü uygulanan davalar ve işlerin nitelikleri de yukarıda sayılan davaların ve işlerin nitelikleri ile aynıdır. Örneğin İş Mahkemeleri Kanunu’nun 7. maddesinin 1. fıkrası gereğince basit yargılama usulü uygulanan ve aynı Kanun’un 5. maddesinde sayılan uyumsuzluklar belirli bir zamanda, belirli bir mekanda ve kısıtlı bir çerçevede gerçekleşen vakıalar ile ilgilidir. Uyumsuzluğun tarafları gerek bilgi edinme gerekse bilgiyi gösterme açısından zorlanmazlar çünkü bu uyumsuzlukların tarafları aynı zamanda vakıanın da taraflarıdır ve vakıalar dar bir ortamda, belirli kişiler arasında gerçekleşir.

---

[13] Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 03/12/2025.

Basit yargılama usulünün basit olması, taraflar için olduğu kadar uyumsuzluğu çözecek olan hakim için de geçerlidir. Bu durumu açıklamak için öncelikle medeni usul hukukunun amacının ne olduğu ve hakimın görevinin ne olduğuna bakmak gerekir. Medeni usul hukukunun temel amacı, maddi gerçeğe ulaşmaktır. “Bir uyumsuzlukla ilgili olarak, henüz daha yargılama yapılmadan var olan maddi gerçek, yargılama sonunda bir mahkeme kararı şeklinde ortaya çıkan adli gerçekle örtüştüğü ölçüde adalet gerçekleşmiş olacaktır. Kural olarak, adli gerçeğin maddi gerçeği yansıttığı kabul edilir veya en azından öyle olması gerekir. Buna paralel olarak, medeni usul hukukunda da maddi gerçeğin tespit edilmesi amaçlanır.”^[14]

Hakim, Anayasa'nın 141. maddesinin 4. fıkrası gereğince davaları en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırmak, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi gereğince yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamak, 31. maddesi gereğince ise davayı aydınlatmakla yükümlüdür.

Hukuk yargılamasında hakimın temel görevi, maddi gerçeği bulmak ve bulunduğu maddi gerçeği adli gerçeğe dönüştürmektir.

Hakim tarafı ve tanığı olmadığı bir olayın nasıl meydana geldiğini anlamaya çalışır. Bir vakıanın geçmişte bir anda veya zaman diliminde gerçekleşip gerçekleşmediğini, gerçekleşmiş ise nasıl gerçekleştiğini, tarafların bu konudaki iddialarının ve savunmaların doğruluğunu anlamaya çalışan hakimın bu anlama çabasında kullanacağı araçlar, delillerdir.

Davacı ile davalı, uyumsuzluk konusu vakıanın gerçekliği veya gerçek dışılığı hakkında hakimi inandırmaya uğraşır. Davacı ve davalı bunu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 27. maddesinin 2. fıkrasındaki yargılamaya hakim ilkelerden hukuki dinlenilme hakkının bir unsuru olan ayrıca ispat ve deliller bölümünün genel hükümlerinden olan, 189. maddesindeki ispat hakkını kullanarak yapar.

Hakim, amacı ve görevi olan maddi gerçeği bulmak için öncelikle uyumsuzluk konusu vakıa anına döner ve vakıanın meydana gelip gelmediğini veya nasıl meydana geldiğini anlamaya çalışır. Bu anlama çalışması, az zaman ve az emek gerektirebileceği gibi fazla zaman ve yoğun emek harcamayı da gerektirebilir. Hakimın bu anlama çabasının gerektireceği zamanın süresini

[14] Pekcanitez, Atalay ve Özkes Muhammet, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 10.

ve emeğin yoğunluğunu, uyumsuzluk konusu vakıanın niteliği belirler. Vakıanın niteliklerini belirlemek için vakıanın unsurları olarak sayılabilecek olan zaman, mekan ve olayın oluş şekli unsurlarını incelemek gerekir.

a. Vakıaların Zaman Unsuru

Vakıanın zaman unsuru, vakıanın gerçekleştiği zamandır. Olaylar bir anda olup bitebileceği gibi bir kaç saatlik, bir kaç günlük, bir kaç aylık veya bir kaç yıllık zaman dilimlerine de yayılabilir. Hatta zaman dilimi, Türk Medeni Kanunu'nun 713. maddesinde, kazandırıcı zamanaşımı ile taşınmaz mülkiyeti hakkının kazanılmasında olduğu gibi 20 yıl gibi uzun bir süre olabilir.

Bir anda meydana gelip zaman dilimine yayılmayan bir olayın gerçekliği veya oluş şekli hakkında delilleri toplamak ve delillerin ispat gücünü değerlendirmek için az zaman ve emek harcamak yeterli olabilir. Bir kaç aylık veya bir kaç yıllık zaman diliminde gerçekleştiği ileri sürülen bir olayın gerçekliği ya da oluş şekli hakkında bir sonuca varmak için ise çok daha fazla zaman ayırmak ve emek harcamak gerekir. Çünkü taraflar vakıanın kapsadığı zaman diliminin farklı bölümleri için farklı farklı deliller sunabilirler. Vakıanın gerçekliği veya oluş şekli ile ilgili kanaat sahibi olmak için farklı zaman dilimlerine ilişkin delillerin birleştirilmesi, bu delillerin birbirleriyle ve diğer deliller ile karşılaştırılarak ispat gücünün değerlendirilmesinin yapılması gerekir. Vakıanın zaman unsuru açısından basit veya zor olmasının, vakıanın gerçekleştiği an veya zaman diliminin süresi ile doğru orantılı olduğu söylenebilir.

b. Vakıaların Mekan Unsuru

Vakıanın mekan unsuru, vakıanın gerçekleştiği yerdir. Olaylar bir yerde gerçekleşebileceği gibi değişik yerlerde de gerçekleşebilir. Değişik yerler, birbirlerine fiziksel olarak yakın ya da uzak, birbirleri ile bağlantılı ya da bağlantısız, birbirleri ile benzer ya da farklı olabilir.

Belirli bir yerde gerçekleşen bir olayın gerçekliği veya oluş şekli hakkında gerek delilleri toplamak gerekse delillerin ispat gücünü değerlendirmek için genellikle az zaman ve emek harcamak yeterlidir. Belirli bir yerde gerçekleşse bile değişik zamanlarda meydana gelen ve değişik yerlerde meydana gelen olaylar hakkında delil toplamak ve delilleri değerlendirmek yerlerin çeşitliliği ile doğru orantılı olarak artar. Vakıanın değişik yerlerde meydana gelmesi ve delillerin bu değişik yerler için gösterilmesi, bu delillerin vakıanın hem zaman ve mekan unsurları açısından bir bütün halinde değerlendirilmesini

gerektirir. Vakıanın mekan unsuru açısından basit veya zor olmasının, vakıanın gerçekleştiği yerin veya yerlerin sayısı ve bu yerlerin birbirleri ile ilgisi ile doğru orantılı olduğu söylenebilir.

c. Vakıaların Oluş Şekli Unsuru

Vakıanın oluş şekli unsuru ise, vakıanın gerçekleşme biçimidir. Başka bir deyişle, vakıanın oluş şekli, vakıanın nasıl başladığı, nasıl devam ettiği ve nasıl sona erdiği ile ilgilidir. Bu unsura vakıanın aslının ne olduğu da denilebilir.

Davacı, dava dilekçesinde belirli bir zamanda ve belirli bir mekanda gerçekleştiğini, kendisine mahkeme kararı ile tanınmasını ya da korunmasını talep ettiği hakkı verdiğini ileri sürdüğu vakıanın nasıl gerçekleştiğini anlatır. Davalı da bu vakıanın gerçekliği hakkında karşı deliller sunabilir. Zaman ve mekan unsuru gibi vakıaların oluş şekilleri çeşitlilik gösterir. Bazı vakıalar az sayıda kişi arasında, bazı vakıalar ise çok sayıda kişi arasında gerçekleşir. Bazı vakıalar herkesin karışabileceği ve az çok bilgi sahibi olabileceği nitelikte iken bazı vakıalar ancak belirli bir eğitim görmüş veya çevrede bulunan kişilerin karışabileceği niteliktedir. Bazı vakıaların oluş şeklini kavramak için bir duyu organı, örneğin dinleme duyusu yeterli iken bazı vakıaların oluş şeklini anlamak için bir çok duyu organını, örneğin dinleme ve görme gibi, aynı anda kullanmak gerekir. Zaman ve mekan unsurunda olduğu gibi vakıanın oluş şekli unsurunda basitlik veya zorluk, vakıaya katılan kişilerin sayısı ile vakıayı oluşturan insan davranışlarının çeşitliliği ile doğru orantılıdır.

d. Vakıaların Unsurlarının İspatlanması

Uyuşmazlık konusu olan vakıanın zaman unsurunun uzun bir zaman dilimine yayılması, mekan unsurunun çeşitli yerleri içermesi, oluş şekli unsurunun çok sayıda kişiden ve değişik insan davranışlarından oluşması durumunda hakimin vakıa hakkında bir sonuca varması ve maddi gerçeği bulması zorlaşır.

Vakıaların unsurları bir bütün olarak ele alındığında basit vakıalar ve karmaşık vakıalar arasındaki farklar da ortaya çıkmaktadır.

Basit vakıalar zaman, mekan ve oluş şekli unsurları açılarından bir olay örgüsü içinde gerçekleşirler, fazla öge ve birbirlerine zıt ögeler içermezler. Bundan dolayı bu vakıaların oluş şekilleri hakkında bilgi sahibi olmak ve sahip olduğu bilgiyi göstermek, yani ispatlamak kolaydır. Bu vakıalar her zaman rastlanan ve farklı bir özelliği olmayan, trafik kazaları gibi vakıalar

olduğu için bu vakıaların oluş şeklini gösterecek çok sayıda tanık gibi deliller bulunabilir.

Basit vakıaların bilgi sahibi olmak ve sahip olduğu bilgiyi göstermek açısından taraflara sağladığı kolaylık, hakim için de geçerlidir. Hakim vakıanın zaman, mekan ve oluş biçiminin karmaşık olmaması, delillerin türünün ve sayısının az olması, oluş biçiminin kendisi de dahil herkesin günlük hayatta karşılaşılabileceği olması nedenleri ile maddi gerçeği kolayca bulabilir. Çünkü basit yargılama usulü uygulanan uyuşmazlıkları oluşturan vakıaların zaman unsuru kısa süre olarak nitelendirilebilecek zaman diliminde gerçekleşir, mekan unsuru az ve birbirleri ile bağlantılı yerlerde meydana gelir, olayın oluş şekli unsuru ise az sayıda kişinin taraf olduğu belirli bir akış içinde oluşur. Hakim, vakıanın unsurlarındaki açıklık ve karmaşıklıktan uzaklıktan dolayı çözeceği vakıanın ne olduğu, nerede, ne zaman, nasıl ve neden meydana geldiğini anlamakta zorluk çekmez.

Basit olmayan, karmaşık vakıalar ise hem taraflar hem hakim için yukarıdaki açıklamaların tersi söz konusudur. Taraflar bu uyuşmazlıklar zaman, mekan ve oluş biçimi unsurları açısından çeşitlilik ve birçok öge içerdiğinden bu vakıalar hakkında bilgi sahibi olmak ve bilgiyi ispatlamakta zorlanırlar. Aynı zorluk bu vakıaların gerçekliği ile ilgili bir sonuca ulaşmaya çalışan hakim için de geçerlidir. Hakimin, bu uyuşmazlıklarda vakıanın ne olduğu, nerede, ne zaman, nasıl ve neden meydana geldiğini anlaması için uzun zaman harcaması gerekir. Genellikle bu uyuşmazlıklarda hakim karmaşık vakıanın teknik yönleri hakkında bilirkişi görüşüne başvurur.

III. Parasal Sınırın Altında Kalan Ticari Davalarda Basit Yargılama Usulünün Uygulanması Kuralının Sonuçları

İnceleme konusu kural gereğince miktarı veya değeri Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesindeki parasal sınırın altında kalan ticari davalarda basit yargılama usulü uygulanır.

Yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile diğer kanunlarda yer alan davaların ve işlerin yargılamalarının hangi usule göre yürütüleceği, uyuşmazlıkların nitelikleri ölçüt olarak belirlenmiştir. Basit nitelikteki uyuşmazlıklardan doğan dava ve işlerde basit yargılama usulü, karmaşık nitelikteki uyuşmazlıklardan doğan dava ve işlerde ise yazılı yargılama usulü uygulanır. Uyuşmazlıkları oluşturan vakıaların niteliklerini esas

aldığı ve maddi hukuk ile usul hukuk arasında uyumlu olduğu için kanun koyucunun bu tercihi, hakkaniyete ve adalete uygundur. Usul kurallarının hakların esaslarına ilişkin kurallara göre belirlenmesi temeline dayanan bu kuraldan ayrılan inceleme konusu kural ise, ölçüt olarak niceliği almaktadır. Bu kuralda nicelik esas alınırken asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin mutlak ticari davalar yanında aynı zamanda nispi ticari davalara da baktığı göz önünde bulundurmamıştır. Bu durum, aşağıdaki adaletsizlikleri ve haksız sonuçları ortaya çıkarmaktadır.

A. Birinci Sonuç: Nispi Ticari Davalarda Uyuşmazlıkların Niteliklerine Uygun Olmayan Yargılama Usulünün Uygulanması

Yukarıda açıklandığı üzere mutlak ticari davalar ile nispi ticari davalar nitelikleri bakımından farklıdır. Mutlak ticari davalar, ticari yaşama özgü ve ticari yaşam ile doğrudan bağlantılı uyuşmazlıklardan doğar. Hangi davaların mutlak ticari dava olduğu bu nitelikleri ölçüt alınarak belirlenmiştir. Mutlak ticari davaların belirlenmesinde kullanılan ölçüt, niteliklidir. Bu tür ticari davalardaki uyuşmazlıkları oluşturan vakıalar, ticari yaşamın gelişim sürecinde doğan ve gelişen ticaret şirketleri, kıymetli evrak ve sigorta gibi kurumları ve ilişkileri içerir. Bu kurumlar ve ilişkiler niteliklerine uygun olarak Türk Ticaret Kanunu'nda veya ilgili kanunlarda düzenlenmiştir.

Nispi ticari davalar ise ticari yaşamın gelişim sürecinden önce ortaya çıkıp gelişen ve ticaretin gelişmesi sonrasında tacirlerin de katıldıkları hukuki ilişkilerden oluşur. Bu hukuki ilişkiler aslında insanların toplum halinde yaşamalarından itibaren başlayan ve ihtiyaçların karşılanması için gerekenlerin temin edilmesi amacı ile yapılan trampa, satış, hizmet ve eser sözleşmeleri gibi hukuki ilişkilerdir. Ortaya çıktıkları zamanlarda bu hukuki ilişkilerin tarafları temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan tacir olmayan kişiler iken ticaretin gelişmesi ile birlikte bu işleri para kazanmak amacı ile yapan kişiler (tacirler) ortaya çıkmış, daha sonra bu kişiler sermayelerini birleştirerek şirketler kurmuşlardır. Bu tarihsel süreçte ticaretin gelişmesi ile ortaya çıkan ticari yaşama özgü kurumlar ve işlemler, ticaret kanunları gibi özel düzenlemelere konu olmuşlardır. Belirtilen niteliklerinden dolayı bu hukuki ilişkilerden doğan davalar ve işler, mutlak ticari dava kabul edilmiştir. Bunlar dışında kalan hukuki ilişkiler ticari yaşamın ortaya çıkmasından daha önce ortaya çıkan, gelişen ve zamanla tacirlerin de katılması ile ticari boyut kazanan ilişkilerdir.

Geleneksel hukuki ilişkiler olarak adlandırabileceğimiz belirtilen hukuki ilişkiler hem geleneksel hem ticari boyutlarını günümüzde de sürdürmektedir. Bu hukuki ilişkilerin farklı boyutlarının niteliklerinin farklı olmasını göz önüne alan kanun koyucu, farklı boyutlar hakkında niteliklerinin gerektirdiği ölçüde farklı düzenlemeler yapma yoluna gitmiştir. Geleneksel hukuki ilişkiler Türk Borçlar Kanunu'nda, bu hukuki ilişkilerin farklı boyutları ise diğer özel kanunlarda düzenlenmiştir. Örneğin satış sözleşmesi ve mal değişimi sözleşmesi Türk Borçlar Kanunu'nun 207-284. maddeleri arasında, bu sözleşmelerin ticari boyutu ise Türk Ticaret Kanunu'nun 23. maddesinde düzenlenmiştir. Nitekim kanun koyucu, Türk Ticaret Kanunu'nun 23. maddesinin 1. fıkrasının 1. cümlesinde satış ve mal değişim sözleşmelerinin geleneksel ve ticari olmak üzere farklı boyutları olduğunu özellikle belirtmek gereği hissetmiştir;

“Bu maddedeki özel hükümler saklı kalmak şartıyla, tacirler arasındaki satış ve mal değişimlerinde de Türk Borçlar Kanununun satış sözleşmesi ile mal değişim sözleşmesine ilişkin hükümleri uygulanır.”.

Geleneksel hukuki ilişkilerin ticari boyutlarının kanunlardaki düzenlenme şekillerine bakıldığında bunların temel unsurlara ilişkin olmadıkları ve şekil ile ilgili oldukları görülmektedir. Örneğin Türk Ticaret Kanunu'nun 23. maddesinde, Türk Borçlar Kanunu'ndan farklı olarak yalnızca üç kural getirilmiştir; Bu kurallar kısmi teslim, alıcının temerrüdü ve malın ayıplı olduğu teslim sırasında açıkça belli olması durumlarında uygulanacak kurallardır. Türk Ticaret Kanunu'nun 21. maddesindeki genel hüküm ile birlikte değerlendirildiğinde bu kural, satış sözleşmesinin Türk Borçlar Kanunu'ndaki temel öğelerinde bir değişiklik yapmamaktadır.

Kanun koyucu, yukarıda belirtildiği gibi Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nu ile diğer temel kanunlarda yargılama usulü tercihinin tamamında uyumsuzlukların niteliklerini ölçüt almasına karşın inceleme konusu kuralda haklı bir neden olmadan bu kuraldan ayrılmıştır.

Asliye ticaret mahkemesinin heyet olarak baktığı davalarda ve işlerde hangi yargılama usulünün uygulanacağına ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bundan dolayı bu davalarda ve işlerde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nu ile özel kanunlardaki uyumsuzlukların niteliklerine göre belirlenen yargılama usulü uygulanmaktadır.

Nitelikleri bakımından aralarında farklılık olan mutlak ticari davalar ile nispi ticari davalar arasındaki farkın gözetilmemesi, nispi ticari davaların niteliklerine uygun olmayan basit yargılama usulünün uygulanması sonucunu doğurmaktadır. Bu sonuç, maddi hukuk bakımından aynı kurallara tabi olan hukuki ilişkilerden ortaya çıkan davalarda usul hukuku bakımından farklı kuralların uygulanması olarak da ifade edilebilir.

B. İkinci Sonuç: Nispi Ticari Davalarda İddianın Genişletilmesi veya Değiştirilmesi Yasağının Dava Dilekçesinin Verilmesi, Savunmanın Genişletilmesi veya Değiştirilmesi Yasağının Cevap Dilekçesinin Verilmesi ya da Cevap Dilekçesinin Verilmesi Süresinin Geçmesi ile Başlaması

Özellikle yalnızca tarafları tacir olduğundan dolayı nispi ticari dava olarak kabul edilen ve aynı nedenden dolayı asliye ticaret mahkemesinin görevli olduğu satım, eser ve benzeri sözleşmelerinden kaynaklanan davalarda, dava dilekçesinde vakıalar anlatıldıktan sonra Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107. ve 109. maddelerinin verdiği haklar kullanılarak talep sonucunun miktarı veya değeri az olarak belirtilmektedir. Bunun sonucunda davaya parasal sınıra göre asliye ticaret mahkemesi tek hakimi bakmakta ve davada basit yargılama usulü uygulanmaktadır.

Davanın esası açısından, başka bir deyişle uyuşmazlıkta kimin haklı olduğunun ispatlanması açısından iki önemli unsurlar vardır; Vakıalar ve deliller. Basit yargılama usulünün uygulanmasının davanın esası yönünden taraflar açısından iki önemli sonucu vardır.

Birincisi, vakıalar ile ilgilidir. Yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere iddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağının dava açılmasıyla, savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağının cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesiyle veya bu sürenin geçmesi ile başlaması nedeni ile davacı talebinin dayanağı olan tüm vakıaları dava dilekçesinde, davalı ise savunmasının dayanağı olan tüm vakıaları süresi içinde sunacağı cevap dilekçesinde bildirmek zorundadır.

İkincisi, deliller ile ilgilidir. Davacı dava dilekçesi, davalı ise cevap dilekçesi ile birlikte tüm delillerini açıkça ve hangi vakıanın delili olduğunu da belirterek bildirmek, elinde bulunan delillerini dava dilekçesi ile cevap dilekçesine eklemek ve başka yerlerden getirilecek belge ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayan bilgilere dava dilekçesi ile cevap dilekçesinde yer vermek zorundadır.

Davacı, basit yargılama usulünde iddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağının dava dilekçesinin verilmesi ile başlaması ve tüm delillerini dava dilekçesi ile bildirmek zorunda olması nedeni ile dava dilekçesini çok iyi hazırlamak zorundadır. Davacı dava dilekçesinde talebinin dayanağı olan vakıaları tüm unsurları ile birlikte açıklamalıdır. Başka bir deyişle, hangi vakıanın kendisini talep ettiği hakkı verdiğini, talep sonucunu haklı gösteren hukuki ilişkileri veya olayları dava dilekçesinde ayrıntılı olarak anlatmalıdır. Davacı dava dilekçesinde ayrıca bu vakıaların gerçekliği hakkında hakimi nasıl inandıracığını yani delillerini de bildirmek, delillerden elinde bulunanları dava dilekçesine eklemek, elinde bulunmayanları getirtilmesi için gerekli bilgilere yer vermek zorunda olduğu için aynı özeni deliller için de göstermelidir.

Davacı, belirtilen zorunluluklardan dolayı dava dilekçesini iyi hazırlamak için gerekli zamana genellikle sahiptir. Hukukumuzda bir hak talebinde bulunmak ve bunun bir çeşidi olan dava açmak için belirlenen sürelerin kural olarak hak düşürücü değil, zamanaşımı süresi olması ve zamanaşımı sürelerinin uzunluğu, davacıya bu olanağı sağlar.

Dava hazırlığı aşamasında bu olanağa sahip olan davacı, basit yargılama usulünde vakıa ve ispat yönlerinden dezavantajlı duruma düşmektedir. Çünkü davacı, davalının davaya cevap dilekçesinde ileri sürdüğü vakıalara, itirazlara ve defilere karşı cevap verme hakkı olmadığından davacının karşı vakıa ve delil ileri sunma hakkı bulunmamaktadır.

Davalı ise basit yargılama usulünde vakıa ve ispat yönlerinden daha dezavantajlıdır. Çünkü davacının ciddi bir hazırlık yaparak hazırladığı dava dilekçesindeki vakıalara ve delillere karşı ileri süreceği tüm vakıaları, itirazları ve defileri cevap süresi olan iki haftalık süre içinde bildirmek ve bunların delillerini sunmak zorundadır. Davaya cevap süresi iki haftadır ancak durum ve koşullara göre bu süre içinde cevap dilekçesinin hazırlanmasının çok zor yahut imkânsız olduğu durumlarda ve bu süre içinde başvurursa davalıya cevap süresinin bitiminden itibaren işlemeye başlamak üzere bir defaya mahsus olmak ve iki haftayı geçmemek üzere ek bir süre verebilir. Davalının dava dilekçesindeki vakıalar ve delillere karşı ileri süreceği tüm vakıaları, itirazları ve defileri içeren cevap dilekçesi hazırlayabilmesi ve bunların delillerini sunması için en fazla 4 haftalık süresi vardır (HMK m. 317/2.) Yazılı yargılama usulünde ise davalı aynı işlemleri 2 hafta + 1 ay olmak üzere 1 ay 2 haftalık süre içinde yapma hakkına sahiptir (HMK m. 127).

Nispi ticari davaları oluşturan uyuşmazlıklarda, taraflarının tacir olmaması durumunda uyuşmazlığın niteliğine göre özel hüküm yoksa genel yargılama usulü olan yazılı yargılama usulü uygulanır. Yazılı yargılama usulü uygulandığı için davacı dava dilekçesi ile cevaba cevap dilekçesi, davalı ise cevap dilekçesi ile ikinci cevap dilekçesi verebilir, böylece ilk dilekçelerinde sunmadıkları vakıaları ve delilleri ikinci dilekçesinde sunabilir, karşı tarafın vakıalarına karşı savunma yapabilir, delil sunabilir.

Nispi ticari davaya konu uyuşmazlıkların tarafları tacir olmasaydı genel görevli mahkeme olarak asliye hukuk mahkemesi davalara bakacak ve yazılı yargılama usulü uygulayacaktı. Davacı ile davalı, dilekçelerin verilmesi aşamasında iki dilekçe ile vakıalar ve deliller sunabilecekti.

Üstelik böyle bir davada niceliğin hiç öneminin bulunmaması sonucu, daha vahim hale getirmektedir. Asliye hukuk mahkemesinin görevli olduğu ve niteliğine göre basit yargılama usulü uygulanmayan davalarda davasını kısmi dava veya belirsiz alacak davası haklarını kullanarak açan davacının 1,00 TL, 10,00 TL, 100,00 TL gibi çok az miktar ya da 500.000,00 TL, 1.000.000,00 TL, 2.000.000,00 TL gibi ortalama bir miktar talep etmesi de sonuca etkili değildir. Böyle bir davada talep edilen miktar 1,00 TL olsa da yazılı yargılama usulü uygulanır, 2.000.000,00 TL olsa da.

Asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin baktığı nispi ticari davalarda basit yargılama usulünün uygulanması kuralı, aynı vakıadan doğan davalarda yalnızca tarafların farklı olması ile davanın miktarının veya değerinin farklı olmasına göre farklı yargılama usulünün uygulanmasını gerektirmektedir. Bunun en çarpıcı örneği günümüzde sıklıkla karşılaşılan trafik kazalarından dolayı araçlarda oluşan değer kaybı zararlarının giderilmesi için açılan maddi tazminat davalarında görülmektedir.

Değer kaybı zararının giderilmesi için açılan maddi tazminat davası, tarafları tacir ve uyuşmazlık her iki tarafın ticari işletmesi ile ilgili ise nispi ticari davadır, görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesidir, davanın değeri parasal sınırın altında ise davaya asliye ticaret mahkemesi tek hakimi basit yargılama usulü uygulayarak bakar. Bu davaya, mutlak ticari ya da nispi ticari dava değilse ve özel görevli mahkemelerin görevine girmiyorsa genel görevli mahkeme olarak asliye hukuk mahkemesi bakar.

Asliye hukuk mahkemesinin baktığı bu davada herhangi bir parasal sınır olmadan yazılı yargılama usulü, asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin

baktığı bu davada ise basit yargılama usulü uygulanır. Oysa her iki davadaki uyumsuzluğun kaynağı aynıdır; Türk Borçlar Kanunu'nun 49. maddesinde düzenlenen haksız fiil sorumluluğu.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 2. maddesinin 1. fıkrasındaki malvarlığını ilgilendiren davalarda görevli mahkemenin dava konusunun değerine ve miktarına bakılmaksızın asliye hukuk mahkemesi olması kuralını eleştiren Pekcanitez/Atalay/Özekes, bu kuralın yargılama usulleri açısından ortaya çıkardığı sonucu inceleme konusu kuralla bağlantılı olarak şöyle ifade etmiştir; “Kanatımızca malvarlığını ilgilendiren davalarda dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın asliye hukuk mahkemelerinin görevli olacağına ilişkin düzenleme pek çok açıdan isabetli olmamıştır. Bu düzenleme her şeyden önce asliye hukuk mahkemelerinin iş yükünde önemli bir artışa neden olmuştur. Ayrıca bu değişiklik belli bir miktarın altındaki uyumsuzlukların yazılı yargılama usulü gibi daha uzun ve daha masraflı bir yargılama usulüne tabi olmasını gerektirmiştir. Nitekim küçük bir alacak için dava dilekçesi, cevap dilekçesi ardından cevaba cevap dilekçesi ve ikinci cevap dilekçesi verilebilecektir. Halbuki basit uyumsuzlukların daha basit bir usulle çözümü isabetli olurdu. Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinde yapılan değişiklik ile miktar veya değeri 1.584.600 Türk lirasını geçmeyen ticari davalarda basit yargılama usulü uygulanırken, asliye hukuk mahkemesinin görevine giren miktar veya değeri iki Türk lirası olan davada dahi kural olarak yazılı yargılama usulü uygulanmaktadır.”^[15]

Asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin baktığı nispi ticari davalarda iddianın ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağının kısıtlı olması kuralı, davacıyı davalının cevap dilekçesindeki savunmalarına karşı vakıa ve delil, davalıyı ise cevaba cevap dilekçesindeki vakıalara karşı vakıa ve delil ileri sürme haklarından yoksun bırakmaktadır.

C. Üçüncü Sonuç: Aynı Davada Farklı Yargılama Usullerinin Uygulanması

Yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere davacı dava dilekçesinin vakıa ile birlikte diğer en önemli unsuru olan talep sonucu hakkındaki eksikliğini gidermek için davayı kısmi dava veya belirsiz alacak davası olarak açabilir (HMK m. 107-109). Böylece yargılama sırasında talep edebileceği miktarın veya değer ne kadar olduğunu bilirkişi raporu ve diğer deliller ile öğrenen davacı, bu eksikliğini kısmi davada ıslah (HMK m. 176-182), belirsiz alacak

[15] Pekcanitez, Atalay ve Özekes Muhammet, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 63.

davasında ise tam ve kesin olarak belirleyerek (HMK m. 107/2) giderebilir. Bu hukuki mekanizmalar, davacının aynı zamanda hakkıdır.

Davacının nispi ticari davasını kısmi dava veya belirsiz alacak davası olarak açması, dava dilekçesinde talep edilen miktarın veya değerin dava tarihinde Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin 2. fıkrasındaki parasal sınırın altında kalması durumunda, uygulanacak yargılama usulü basit yargılama usulüdür.

Asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin basit yargılama usulüne göre yürüttüğü yargılama sırasında talep edilen miktar veya değer, ıslah veya bedel artırımı yolları ile Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin 2. fıkrasındaki parasal sınırı aşarsa davaya tek hakim bakmaya devam edemez, davaya artık asliye ticaret mahkemesi heyeti tarafından bakılır.

Asliye ticaret mahkemesi heyeti tarafından bu davaya bakılmaya başlanmasından sonra ise yukarıda belirtilen Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nu ile özel kanunlarda uyumsuzlukların niteliklerini göz önünde bulundurarak belirlenen yargılama usulü tercihinine göre yargılama usulü uygulanacaktır. Bu nedenle, tek hakimin emredici kurala göre basit yargılama usulü uygulayarak baktığı ve parasal sınırın aşılması sonucunda asliye ticaret mahkemesi heyeti tarafından bakılmaya devam eden davada, asliye ticaret mahkemesi heyeti yazılı yargılama usulüne göre yargılamaya devam edebilecektir. Başka bir deyişle, bu davanın bir bölümünde basit yargılama usulü, bir bölümünde yazılı yargılama usulü uygulanacaktır.

Kısmi dava ile belirsiz alacak davalarında büyük çoğunlukla ön inceleme-nin yapılmasından, tahkikat aşamasında deliller toplanmasından ve özellikle bilirkişi raporlarının alınmasından sonra davacının talep edebileceği miktar belirli hale gelmekte ve davacı bu usuli işlemlerden sonra ıslah veya bedel artırımı yollarına başvurmaktadır. Bu yollar kullanılarak talep edilen miktar veya değer, Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin 2. fıkrasındaki parasal sınırı aşarsa dava tek hakim tarafından asliye ticaret mahkemesi heyeti tevdi edilmektedir. Dosya tevdi edildikten sonra asliye ticaret mahkemesi heyeti başka tahkikat işlemi yapmaya gerek görmez ise karar vermektedir. Böylece davanın yargılama aşamasının en önemli bölümlerini oluşturan ön inceleme aşamasının tamamı ile tahkikat aşamasının büyük bir bölümü tek hakim tarafından ve basit yargılama usulüne göre yürütülmekte iken kararın verilmesi heyet tarafından yapılmaktadır.

Uygulamada sık sık karşılaşılan yukarıda belirtilen durum, asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin bakmaya başladığı için basit uyuşmazlık olarak kabul edilen ve böyle kabul edildiği için davacının dava dilekçesi ile vakıalarını ve delillerini, davalının ise cevap dilekçesi ile vakıalarını ve delillerini sunması zorunluluğunu getiren basit yargılama usulünün uygulanan bir davanın, genellikle yazılı yargılama usulüne göre karara bağlanması sonucunu doğurmaktadır. Bu durumun mantık ile açıklanması mümkün değildir.

Yukarıda belirtilen bu durum aynı zamanda hak kayıplarını da neden olmaktadır. Asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin basit yargılama usulünün kurallarına özellikle yazılı yargılama usulüne göre çok sınırlı olan iddianın ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı uyarınca yargılamanın yol haritasını belirlediği ön inceleme aşaması ile aynı yasağın uyarınca topladığı deliller ve özellikle bilirkişi raporları ile ortaya çıkan miktara göre davacı ıslah veya bedel artırımı haklarını kullanmaktadır. Islah veya bedel artırımı haklarının kullanılması sonrasında parasal sınırın aşılması dosyaya heyet tarafından bakılmaya başladığında heyet yeni tahkikat işlemi yapabilir, örneğin yeni bilirkişi incelemesi yapabilir. Bu tahkikat işlemleri sonrasında daha önce belirlenen miktar artabildiği gibi azalabilir. Asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin yürüttüğü tahkikata göre ıslah veya bedel artırımı ile dava dilekçesindeki talep sonucunu artıran davacı, asliye ticaret mahkemesi heyetinin yürüttüğü tahkikat işlemleri sonrasında daha önce belirlenen miktarın artması durumunda dava kısmi dava ise daha önce ıslah yapmış ise Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 176. maddesinin 2. fıkrasındaki yalnızca bir kez ıslah yoluna başvurulabileceği kuralına göre artan bu miktarı ıslah yolu ile aynı davada talep edemez. Aynı durumdaki davacı, asliye ticaret mahkemesi heyetinin yürüttüğü tahkikat işlemleri sonrasında daha önce belirlenen ve talep ettiği miktar azalırsa ve dava bu tahkikat işlemlerine göre karara bağlanırsa davanın kısmen reddi nedeni ile davalıya vekalet ücreti ödemekle karşı karşıya kalır.

Davanın asliye ticaret mahkemesi tek hakimi tarafından bakıldığı aşamalarında basit yargılama usulünün, asliye ticaret mahkemesi heyeti tarafından bakıldığı aşamalarında ise davanın niteliğine göre kanunlardaki yargılama usulünün uygulanmasının diğer bir sonucu, dosyanın işleminden kaldırılma ve açılmamış sayılma açısından ortaya çıkan belirsizliktir.

Yukarıda açıklandığı üzere basit yargılama usulünde işleminden kaldırılan dosya bir kere yenilenebilir ve işleminden kaldırılan dosya ikinci kez takip

edilmez ise doğrudan davanın açılmamış sayılmasına karar verilir. Yazılı yargılama usulünde ise işlemden kaldırılan dosya iki kere yenilenebilir ve işlemden kaldırılan dosyada ancak ilk yenilemeden sonra yine takipsiz bırakılır ise dava açılmamış sayılır. İşlemden kaldırılan dosya basit yargılama usulünde bir kez, yazılı yargılama usulünde ise iki kez yenilebilir.

Asliye ticaret mahkemesi tek hakimi tarafından bakılan, yargılama sırasında artan talep miktarına ve parasal sınıra göre asliye ticaret mahkemesi heyetinin bakmaya devam ettiği bir nispi ticari davada, yenilenme ve açılmamış sayılma açısından hangi yargılama usulünün kuralı uygulanacaktır?

Asliye ticaret mahkemesi tek hakimi tarafından bakıldığı sırada işlemden kaldırılan, yenilenen ve sonrasında parasal sınıra göre asliye ticaret mahkemesi heyetinin bakmaya devam ettiği davada, dosyanın işlemden kaldırılması koşulları oluşursa basit yargılama usulüne göre davanın açılmamış sayılmasına mı yoksa yazılı yargılama usulüne göre dosyanın yeniden işlemden kaldırılmasına mı karar verilecektir? Asliye ticaret mahkemesi heyeti, tek hakimin aksine davanın niteliği temel alarak konulan Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nu ile diğer kanunlardaki hükümlere göre basit yargılama usulünü veya yazılı yargılama usulünü uygulayacağından bu yargılama usulüne göre karar verecektir. Başka bir deyişle, asliye ticaret mahkemesi heyeti de basit yargılama usulünü uygularsa davanın açılmamış sayılmasına, yazılı yargılama usulünü uygularsa dosyanın yeniden işlemden kaldırılmasına karar verecektir.

Dosyanın işlemden kaldırılması ve davanın açılmamış sayılması açısından ortaya çıkan sorun, bazen daha karmaşık olmaktadır. Bu karışıklık, asliye ticaret mahkemesi heyetinin tek hakimden farklı olarak yazılı yargılama usulünü uygulaması durumunda ortaya çıkmaktadır.

Asliye ticaret mahkemesi tek hakimi tarafından bakıldığı sırada işlemden kaldırılan, yenilenen ve sonrasında parasal sınıra göre asliye ticaret mahkemesi heyetinin bakmaya devam ettiği ve yazılı yargılama usulüne tabi olan davada, bundan sonra dosyanın işlemden kaldırılması koşulları oluştuğunda verilen dosyanın işlemden kaldırma kararı, ilk dosyanın işlemden kaldırma kararı mı sayılacak yoksa ikinci dosyanın işlemden kaldırma kararı mı sayılacaktır? Bu karar ilk işlemden kaldırma kararı olarak kabul edilirse taraflar yazılı yargılama usulünün dahi vermediği bir hakka, dosyayı üç kere yenileme hakkına sahip olacaklardır. Bu karar ikinci işlemden kaldırma kararı olarak

kabul edilirse, yazılı yargılama usulünün taraflara verdiği bir hak, dosyayı iki defa yenileme hakkı tarafların ellerinden alınmış olacaktır.

İlk başta bu sorunun usul hükümlerinin zaman bakımından uygulanması kuralları ilgili olduğu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 448. maddesindeki kurala benzediği akla gelmektedir. "Ancak kanunların zaman bakımından uygulanması, bir kanunun yürürlüğe girmesi, yürürlükte olduğu zaman içinde ve yürürlüğünden sonraki durumları kapsar."^[16]

İnceleme konusu kuralın ortaya çıkan sorun ise aynı davada parasal sınırın aşılması üzerine farklı yargılama usulünün uygulanmasından kaynaklanmaktadır. Burada usul hükümlerinin zaman bakımından uygulanması değil, parasal sınıra göre farklı usul hükümlerinin uygulanması söz konusudur. Başka bir deyişle, burada usul kanunlarının değişmesi üzerine hangi kuralın uygulanacağı sorunu değil, usul kurallarının parasal miktara göre değişmesi sorunu vardır.

Kanunların zaman bakımından uygulanması kuralları karmaşıktır ve geçiş kuralları yoksa birbirine zıt kararlara yol açabilir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesi üzerine dosyanın işlemde kaldırılması ve davanın açılmamış sayılması açısından ortaya çıkan hangi usul kanununun uygulanacağı sorunu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 448. maddesinin çok açık gibi görülen hükmüne karşın tartışmalara yol açmıştır. Öğretide bu konuda açık bir geçiş hükmünün bulunmaması eleştirilmiştir.^[17]

Usul hükümlerinin zaman bakımından uygulanmasını düzenleyen Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 448. maddesindeki kural, mantıklı ve hakkaniyete uygundur. Asliye ticaret mahkemesi tek hakimi tarafından bakılan, yargılama sırasında artan talep miktarına ve parasal sınıra göre asliye ticaret mahkemesi heyetinin bakmaya devam ettiği bir nispi ticari davada ortaya çıkan sorunu ise mantık ve hakkaniyet ile çözüme kavuşturmak zordur. Ancak medeni usul hukukunun genel ilkeleri bu çözüm sağlanabilir.

---

[16] Sema Taşpınar Ayvaz, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) Zaman Bakımından Uygulanması, (Yetkin Yayınları, 2013), 636.

[17] Taşpınar Ayvaz, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) Zaman Bakımından Uygulanması, 293-300.

IV. Asliye Ticaret Mahkemelerinin Oluşumuna Benzer Mahkeme Oluşumları ve Bu Oluşumların Yargı Usullerine Etkisi

Asliye ticaret mahkemesinin görevli olduğu davaların ve işlerin bir bölümünün yargılamasının ve karara bağlanmasının heyet olarak, bir bölümünün yargılamasının ve karara bağlanmasının ise heyeti oluşturan tek hakim tarafından bakılması kuralına benzer bir düzenleme idari yargıda bulunmaktadır.

2576 nolu Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun'un konu ile ilgili "İdare ve Vergi Mahkemelerinin oluşumu" başlıklı 4. maddesi ile "Tek hakimle çözümlenecek davalar" başlıklı 7. maddesi şöyledir;

"İdare ve Vergi Mahkemelerinin oluşumu:"

"Madde 4 – İdare ve vergi mahkemelerinde birer başkan ile yeteri kadar üye bulunur.

Mahkeme kurulları, başkan ile iki üyeden oluşur. Başkanın yokluğunda kıdemli üye başkana vekillik eder."

"Tek hakimle çözümlenecek davalar:"

"Madde 7 – 1. (Değişik birinci fıkra: 8/6/2000 - 4577/3 md.) Uyuşmazlık miktarı yirmibeşbin Türk Lirasını aşmayan;

- a) Konusu belli parayı içeren idarî işlemlere karşı açılan iptal davaları,
- b) Tam yargı davaları,

İdare mahkemesi hâkimlerinden biri tarafından çözümlenir.

2. (Değişik: 8/6/2000 - 4577/3. md.) 6 ncı maddenin (a) ve (b) bentlerinde belirtilen uyuşmazlıklardan kaynaklanan toplam değeri yirmibeşbin Türk Lirasını aşmayan davalar, vergi mahkemesi hâkimlerinden biri tarafından çözümlenir.

3. Bu tür davaların hakimler arasında dağılımına ilişkin esaslar, işlerde denge sağlanacak biçimde mahkeme başkanı tarafından önceden tespit edilir."

Bu maddelere göre idari yargının ilk derece mahkemeleri olan idare mahkemeleri ile vergi mahkemeleri kural olarak heyetli mahkemelerdir ancak bu mahkemelerin görevine davaların bir kısmına heyeti oluşturan hakimlerin biri tarafından tek hakimli bir mahkeme gibi bakılır ve karara bağlanır.

Hangi davalara idare mahkemeleri ile vergi mahkemelerinin heyeti, hangi davalara ise tek hakim tarafından bakılacağına tek ölçütü, parasal sınırdır. Bu parasal sınır, aynı Kanun'un ek 1. maddesine göre her yıl Vergi Usul Kanunu'na göre tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında artırılır.

İdari yargılama usulünün düzenlendiği 2577 nolu İdari Yargılama Usulü Kanunu'na göre idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinin heyetinin bakacağı davalarda uygulanan yargılama usulü ile bu mahkemelerin tek hakim tarafından bakılan davalarda uygulanan yargılama usulü arasında, mahkemenin oluşumuna ilişkin zorunlu farklılıklar dışında fark bulunmamaktadır. Başka bir deyişle, idare ve vergi mahkemelerinin heyetinin baktığı davalar ile idare ve vergi mahkemelerinin tek hakimi tarafından bakılan davalarda aynı usul kuralları uygulanır. Mahkemenin oluşumuna ilişkin zorunlu farklılıklar, Kanun'un 14. maddesinin 4. fıkrasının 2. cümlesinde, 27. maddesinin 7. maddesinin 1. fıkrasında ve 57. maddesinin 1. fıkrasında yer almaktadır.

İdare ve vergi mahkemeleri, tıpkı asliye ticaret mahkemeleri gibi heyetli mahkemelerdir. Bu mahkemelerde bazı davalara ve işlere heyet, bazı davalara ve işlere ise heyetin üyelerinden bir hakim bakar.

Kanun koyucu idare ve vergi mahkemelerinin bakacağı davaların belirli parasal sınırın altında kalanların heyet yerine tek hakim tarafından bakılmasını tercih etmiş ancak bu tercihini mahkemenin oluşumu ile sınırlı tutmuş, yargılama usulüne kadar genişletmemiştir. Başka bir deyişle kanun koyucu, miktarı az gördüğü için heyet yerine tek hakimin bakmasını isteyerek genel kurala istisna getirmesine karşın bu davanın taraflarının haklarını ileri sürmeleri, savunmalarını yapmaları ve delillerini sunmaları için genel kurallara istisnalar getirmemiş, tarafların bu haklarını sınırlandırmamıştır.

İdari yargıdaki uyuşmazlıkların tıpkı adli yargıda olduğu gibi malvarlığı unsurlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkiledikleri göz önünde bulundurulduğunda kanun koyucunun bilinçli olarak bu tercihi yaptığı anlaşılmaktadır.

V. Parasal Sınırın Altında Kalan Ticari Davalarda Basit Yargılama Usulünün Uygulanması Kuralının Anayasa'ya Uygunluğu

2709 nolu Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2. maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devletidir, 10. maddesinin 5. fıkrasına göre Devlet

organları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar, 13. maddesine göre temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması ölçülülük ilkesine aykırı olamaz, 35. maddesine göre mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlanabilir ve 36. maddesine göre herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Yukarıda belirtildiği üzere diğer tüm davalarda niteliklerine uygun yargılama usulü uygulanmasına karşın inceleme konusu kural, davanın niteliğine bakılmadan yalnızca davadaki talebin miktarına göre aslında basit nitelikteki uyuşmazlıkların basit bir yöntemle çözülmesi için uygulanan basit yargılama usulünün uygulanmasını gerektirmektedir. Bu gereklilik üzerine yukarıda belirtilen sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Özellikte davaların niteliklerinin farklı olmamasına karşın genel görevli mahkeme olan asliye hukuk mahkemesinde bakılan davalarda yazılı yargılama usulünün, asliye ticaret mahkemesinin tek hakiminin baktığı davalarda ise basit yargılama usulünün uygulanması Devlet organlarına bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etme yükümlüğünü yükleyen Anayasa'nın 10. maddesinin 5. fıkrasına aykırıdır. Çünkü asliye hukuk mahkemesinin baktığı davalarda taraflar iddianın ve savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağının başladığı zamana kadar uyuşmazlık ile ilgili vakıalarını ve delillerini kolayca sunabildikleri gibi karşı tarafın dayandığı vakıalara ve delillere karşı vakıalar ve deliller de sunabilir. Oysa basit yargılama usulünde davacı, davalının cevap dilekçesinde ileri sunduğu vakıalara karşı vakıa ve delil sunmadığı gibi davalı, davaya cevap dilekçesi dışında vakıalar ve deliller sunamaz.

Anayasa Mahkemesi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden hemen sonra 317. maddesinin 3. fıkrasında yer alan "Taraflar cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi veremezler." kuralının iptali talebini incelemiş ve bu inceleme sırasında basit yargılama usulü ile değerlendirmeler yapmıştır.

Anayasa Mahkemesi 22/03/2012 tarih ve 2011/125 Esas 2012/46 Karar nolu kararında basit yargılama usulünün uygulandığı uyuşmazlıkların niteliklerini şöyle ifade etmiştir;

"İtiraz konusu düzenleme ile kanun koyucunun, nitelikleri veya acil hukuki korunma sağlanması ihtiyacı nedeniyle bazı dava ve işleri tabi

tuttuğu basit yargılama usulünde, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçelerine yer verilmeyerek, bu tip uyuşmazlıklar açısından yargılama faaliyetinin hızlandırılmasını amaçladığı anlaşılmaktadır. Özellikle mahkemelerin iş yükü, hukuki uyuşmazlıkların karara bağlanmasında geçen uzun sürelerin başka hak ihlallerine neden olması ve bu sorunun yalnızca ülkemiz açısından geçerli olmayıp, birçok hukuk sistemi tarafından ortak bir sorun olarak paylaşılması ve bu noktada yargılamayı hızlandıran usul hükümlerinin gerekliliği gözetildiğinde, basit yargılama usulüne tabi dava ve işler bakımından, yargılamayı basitleştirmek ve hızlandırmak düşüncesiyle cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçelerinin verilemeyeceğine ilişkin düzenleme kanun koyucunun takdir yetkisi içinde kalmaktadır.”^[18]

Anayasa Mahkemesi kararında basit yargılama usulünün uygulandığı davaları ve işleri “nitelikleri veya acil hukuki korunma sağlanması ihtiyacı” olan davalar ve işler olarak nitelendirmiştir. Niteliği temel alan ve nicelikten söz etmeyen Anayasa Mahkemesi, kararın devamında bu nitelikten hareket etmiş, kararın sonunda aşağıdaki gerekçeler ile inceleme konusu kuralın Anayasa’ya aykırı olmadığı sonucuna varmıştır;

“İtiraz konusu kural ile basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerde, davacı ve davalıya birer dilekçe ile iddia, savunma ve delillerini belirtme imkânı verilmiş olup, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi sunma imkanı tanınmamış olmakla, basit yargılama usulüne tabi davaların basit ve hızlı bir şekilde sonuçlanmasını sağlayarak adil yargılanma hakkına ve bireyin menfaatine hizmet ettiği açıkça anlaşılan bu sınırlandırmanın hakkın özüne dokunduğu ve hakkı anlamsız kılacak dereceye vardığı söylenemez.”

Anayasa Mahkemesinin kararının gerekçesinin temelini basit yargılama usulünün uygulandığı davaların ve işlerin “nitelikleri veya acil hukuki korunma sağlanması ihtiyacı” olan davalar ve işler olması da inceleme konusu kuralın eşitlik ilkesine aykırı olduğunu göstermektedir.

Anayasa’nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen sınırlamanın ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmalarının

---

[18] Anayasa Mahkemesi, E. 2011/125, K. 2012/46, 22 Mart 2012, Resmi Gazete, 13 Şubat 2013, sayı 25558, § 3.

mümkün olmamasını, orantılılık ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

Asliye ticaret mahkemesi tek hakimi tarafından bakılan nispi ticari davaların niteliğine bakılmaksızın parasal sınır ölçütüne göre basit yargılama usulünün uygulanması kuralı, yukarıda belirtilen ortaya çıkan çeşitli sonuçların doğurduğu sınırlamalar ile ulaşılmak istenilen davaların yargılama sürecinin çabuk tamamlanması amacı arasında bir denge bulunmadığından orantılı değildir. Bu nedenle inceleme konu kural Anayasa Mahkemesi'nin hukuk devletinin alt ilkeleri olarak kabul ettiği ölçülülük ilkesine aykırıdır.

Anayasa Mahkemesi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334. maddesinin 2. fıkrasında yer alan kamuya yararlı dernek ve vakıflar dışındaki özel hukuk tüzel kişilerinin koşullarının oluşmasına karşın yalnızca tüzel kişi olmaları nedeni ile adli yardım kurumundan yararlandırılmamaları kuralını incelediği 24/09/2024 tarih ve 2024/78 Esas 2024/164 Karar nolu kararında kuralın amacı ve ölçülülüğü ile ilgi şu değerlendirmeyi yapmıştır;

“21. Genel olarak yargılama ve takip masraflarına ilişkin düzenlemelerde anılan meşru amacın yanında kuralla özel hukuk tüzel kişileri açısından getirilen kategorik yasağın meşru amacının bulunup bulunmadığının ayrıca değerlendirilmesi gerekir. Çünkü yargılama ve takip masraflarını karşılama gücüne sahip kişiler yönünden söz konusu meşru amacın geçerli olduğu söylenebilir de adli yardıma ihtiyacı olduğunu iddia eden kişiler yönünden farklı bir değerlendirme yapılması söz konusu olabilir. Bununla birlikte kuralda öngörülen kategorik yasağın aynı zamanda kuralın ölçülülüğü bağlamında ele alınması gereken yönleri de bulunmaktadır. Zira belirtilen istisnalar dışında özel hukuk tüzel kişilerine adli yardım konusunda getirilen kategorik yasağın gerekçesinin aynı zamanda kuralın ölçülü olup olmadığının değerlendirilmesinde de dikkate alınması gereken bir olgu olduğu açıktır. Dolayısıyla kuralda öngörülen kategorik yaklaşımın meşru amacının bulunup bulunmadığının ölçülülük incelemesiyle birlikte değerlendirilmesi gerekir.

22. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi ise elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkedен oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen sınırlamanın meşru amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir sınırlama aracı ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını,

orantılılık ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

23. Genel olarak gereksiz başvuruların önlenmesi suretiyle dava sayısının azaltılması ve mahkemelerin ve icra dairelerinin gereksiz yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkların makul sürede bitirilebilmesi amacıyla belirli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kanun koyucunun takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı ya da mahkeme hükmünün icrasını imkânsız kılmadıkça ya da aşırı derecede zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 39).

24. Kuşkusuz kanun koyucunun adli yardım talebinden kimin yararlanacağı ve buna ilişkin şartları belirlemede belirli ölçüde takdir yetkisi bulunmaktadır. Ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisini anayasal ilkelere bağlı kalarak kullanması gerekir. Harç, yargılama ve takip gideri olarak öngörülen mali yükümlülüklerle mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın ölçülü olabilmesi, ekonomik durumu bu yükümlülüğü karşılamaya elverişli olmayan kişilere belirli şartlar altında muafiyet tanınmasıyla mümkün olabilir. Nitekim kanun koyucu adli yardım kurumuyla ödeme gücü olmayan gerçek kişiler için söz konusu mali yükümlülüğe istisna getirmiştir. Ancak kuralla kamuya yararlı dernek ve vakıflar dışındaki özel hukuk tüzel kişileri açısından ekonomik durumuna bakılmaksızın öngörülen kategorik yasağın objektif ve makul gerekçelerle ortaya konulması gerekir. Söz konusu gereklilik bu kişiler açısından farklı bir yaklaşımın benimsenmesinde ve sınırlamanın ölçülülüğünün belirlenmesinde zorunlu bir unsurdur (Kentaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş. [GK], B. No: 2020/22192, 17/5/2023, § 70).

25. Anayasa Mahkemesi özel hukuk tüzel kişisi olan bir sermaye şirketinin idareye karşı açtığı tazminat davasında adli yardım talebinin reddedilmesi üzerine yaptığı bireysel başvuruyu mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelemiştir. Anayasa Mahkemesi anılan kararda öncelikle adli yardım talebinin kabul edilmesi için gerekli olan yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olma ölçütünün sadece gerçek kişiler için geçerli bir kavram olmadığını, borca batık durumda olan yani aktifleri borçlarını karşılayamayan özel hukuk tüzel kişilerinin de bu kapsamda değerlendirilebileceğini, ödeme gücünden yoksunluğun ise finansal tablolardan, denetime tabi tüzel kişiler için denetim raporlarından, erken teşhis komitesinin raporlarından, yönetim organının tespitlerinden

objektif olarak belirlenebileceğini ifade etmiştir (Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş., § 71).

26. Anılan kararda, hak ve fiil ehliyetine sahip olan tüzel kişilere hukuk düzeni tarafından borç ve yükümlülük öngörüldüğü, bunlara aktif ve pasif dava ehliyetine sahip olarak iddialarını yargısal merciler önünde dile getirme imkânının tanındığı, dolayısıyla yüksek miktardaki yargılama giderlerini ödemekten aciz olan özel hukuk tüzel kişileri açısından bu durumun dava açmayı zorlaştırabileceği hatta imkânsız hâle getirebileceği, ödeme gücünden yoksun bu kişiler açısından mevzuatta adli yardım kurumu dışında dava açmalarını kolaylaştırabilecek herhangi bir düzenlemenin ya da yargısal uygulamanın bulunmadığı belirtilmiştir (Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş., § 72).

27. Anayasa Mahkemesi söz konusu kararda hukuk düzenine göre gerçek kişiler gibi hak ve borçlara ehil olan özel hukuk tüzel kişilerinin -yargılama masraflarını ödeme gücü olmayanların durumlarının dikkate alınarak söz konusu masraflardan muaf tutulmalarının nimet-külfet dengesinin sağlanması açısından zorunlu olduğunu, dolayısıyla kanundan kaynaklanan kategorik yasağın meşru bir amacının bulunmadığı gibi başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşmıştır (Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş., §§ 73, 74).

28. Bu itibarla kural kapsamında kamuya yararlı dernek ve vakıflar dışındaki özel hukuk tüzel kişilerinin Kanun'da öngörülen şartlar olduğu hâlde yalnızca tüzel kişi olmaları nedeniyle adli yardım kurumundan yararlandırılmamalarının meşru amacı bulunmadığı gibi kuralla mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın ölçülü olduğu da söylenemez.

29. Açıklanan nedenle kural, Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.”^[19]

Anayasa Mahkemesinin bu kararında bakış açısı temel alındığında inceleme konusu asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin baktığı nispi ticari davalarda uyuşmazlıkların nitelikleri göz önünde bulundurulmaksızın basit yargılama usulünün uygulanması kuralı, ortaya çıkan çeşitli sonuçların doğurduğu sınırlamalar ile ulaşılmak istenilen davaların yargılmasının çabuk tamamlanması amacı arasında bir denge bulunmadığından orantılı

[19] Anayasa Mahkemesi, E. 2024/78, K. 2024/164, 24 Eylül 2024, Resmi Gazete, 21 Kasım 2024, sayı 32729, § 4-6.

değildir ve bu nedenle Anayasa Mahkemesi'nin hukuk devletinin alt ilkeleri olarak kabul ettiği ölçülülük ilkesine aykırıdır.

İnceleme konusu kural, Anayasa'nın 10. maddesindeki eşiklik ilkesine yukarıdaki bakış açılarından da bakıldığında aykırıdır: Şöyle ki;

Bu kural gereğince asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin baktığı nispi ticari davalarda uyuşmazlıkların nitelikleri göz önünde bulundurulmaksızın basit yargılama usulünün uygulanması zorunlu olduğundan tacirler, davanın esası açısından en önemli unsurları olan vakıalar ve deliller hakkında sınırlı olan basit yargılama usulüne göre iddialarını ve savunmalarını ileri sürmek, delillerini sunmak zorundadır.

Buna karşılık aynı vakıadan doğan başka bir davanın tarafları tacir olmadığı için diğer mahkemelerde görülmesi durumunda ise, dava konusu olan uyuşmazlığın niteliğini temel alınarak konulan kanun hükümlerine göre yazılı yargılama usulü veya basit yargılama usulü, özel bir kanun hükmü yoksa genel yargılama usulü olan yazılı yargılama usulü uygulanır.

Yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere yazılı yargılama usulünde tarafların birbirlerinin ileri sürdükleri vakıalara karşı vakıalar ileri sürme ve birbirlerinin sundukları delillere karşı delil sunma hakları olmasına karşın basit yargılama usulünde bu hakları bulunmamaktadır.

Nispi ticari davaların tarafları tacir olduğundan bu kural, nispi ticari davaların tarafları olan tacirler ile aynı nitelikte olmasına karşın diğer mahkemelerin görevli olduğu tacir olmayan taraflar arasındaki davalarda farklı yargılama usulü uygulanmasını gerektirmektedir. Bu gereklilik sonucunda asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin baktığı nispi ticari davaların tarafları olan tacirler için basit yargılama usulü, bunun dışında kalan davaların tarafları olan kişileri (gerek davacı veya davalının yalnızca birinin tacir olduğu gerekse davacı ile davalının hiçbirinin tacir olmadığı kişiler) için ise uyuşmazlıkların niteliklerine uygun yargılama usulü uygulanmaktadır.

Yalnızca tarafların tacir olmasını ölçüt alan kural, nispi ticari davanın tarafları olan tacirler ile gerek davacı veya davalının yalnızca birinin tacir olduğu gerekse davacı ile davalının hiçbirinin tacir olmadığı kişiler arasında ayırım yapmaktadır.

Yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere nispi ticari davalara konu uyuşmazlar ile genel mahkemelerini görevine giren uyuşmazlıkların nitelikleri aynıdır ve büyük çoğunlukla aynı maddi hukuk kuralları uygulanır.

Örneğin eser sözleşmesinden kaynaklanan ve davacı ile davalısı tacir olan bir dava, nispi ticari davadır. Dava dilekçesinde talep edilen miktar parasal sınırın altında kaldığı için davaya asliye ticaret mahkemesi tek hakimi tarafından bakılır ve basit yargılama usulü uygulanır. Bu uyuşmazlığın taraflarından birinin tacir olmaması veya her ikisinin de tacir olmaması durumunda dava nispi ticari dava olarak kabul edilemeyeceğinden görevli mahkeme, genel görevli asliye hukuk mahkemesi olacak ve basit yargılama usulünün uygulanacağına ilişkin özel hüküm bulunmadığından genel yargılama usulü olan yazılı yargılama usulü uygulanacaktır.

Diğer bir olasılık ise, eser sözleşmesindeki işin boyutunun dar ve değerinin çok az olmasıdır. Boyutu geniş ve değeri çok olan bir inşaatın bir bölümünün yapılmasını eser sözleşmesi ile üstlenen tacir olmayan bir kişi ile davalı arasındaki davada görev ve yargılama usulü açısından genel kurallar uygulanacaktır. Örneğin bir alışveriş merkezi inşaatında eser sözleşmesi göre 1.000,00 TL değerinde iş yapan ve alacağına alamayan bir inşaat ustasının açtığı davada olduğu gibi.

Buna karşılık aynı alışveriş merkezi inşaatında eser sözleşmesine göre iş yapan ve tacir olan alt yüklenici ile ana yüklenici arasında çıkan bir uyuşmazlıkta davacının parasal sınırın çok üzerinde olan alacağının Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun verdiği haklardan yararlanarak şimdilik kısmi dava ya da belirsiz alacak davası olarak açması ve talep ettiği miktarın parasal sınırın altında olması durumunda, görev ve yargılama usulü açısından özel hükümler uygulanacak, görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesi, uygulanacak yargılama usulü ile basit yargılama usulü olacaktır.

Üstelik tacir olan bu davacının talep ettiği miktar parasal sınırın hemen altında ise basit yargılama usulü, parasal sınırın hemen üzerinde ise kanunlardaki uyuşmazlığın niteliklerini temel alan kurallara göre yazılı yargılama usulü uygulanacaktır. Örneğin 2025 yılında kısmi veya belirsiz alacak davası olarak açılan bir nispi ticari davada dava dilekçesinde talep edilen miktar 2.270.000,00 TL olması durumunda davaya asliye ticaret mahkemesi tek hakimi tarafından bakılacak ve basit yargılama usulü uygulanacak olmasına karşın 2.280.000,00 TL olması durumunda asliye ticaret mahkemesi heyeti

tarafından bakılacak ve eser sözleşmelerinde yargılama usulü ile ilgili özel bir hüküm bulunmadığının genel yargılama usulü olan yazılı yargılama usulü uygulanacaktır.

Sonuç olarak bu durum hakkını kullanarak nispi ticari davasını kısmi dava veya belirsiz alacak davası olarak açarak parasal sınırın altında miktar talep eden tacirin davasında basit yargılama usulü uygulanmasına karşın gerek aynı nispi ticari davada dava dilekçesindeki talebi parasal sınırın üzerinde olan tacir ile tarafları tacir olmadığı için asliye ticaret mahkemesi dışındaki mahkemelerde bakılan davanın tacir olmayan tarafları arasında nedeni belirsiz, sonucu ise haksız olan bir farklılık oluşmaktadır. Bu farklılık, Anayasa'nın Devlet organlarına bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etme yükümlüğünü yükleyen Anayasa'nın 10. maddesinin 5. fıkrasına aykırıdır.

İnceleme konusu kural, malvarlığına ilişkin davalarda uygulanması nedeni ile ayrıca mülkiyet hakkına yönelik sınırlama oluşturmaktadır.

Bu kurala göre davasında basit yargılama usulü uygulanan tacirler, bu usulün sınırlamalarına göre vakıaları ileri sürmek ve delillerini sunmak zorundadırlar. Bu zorunluluklardan dolayı tacirler mal varlıklarının içinde bulunan dava konusu haklarını ileri sürememe ve savunamama, böylece mal varlıkları üzerindeki mülkiyet haklarını basit yargılama usulünün kuralların yüzünden kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

İnceleme konusu kural, asliye ticaret mahkemesi tek hakimi tarafından bakılan nispi ticari davaların taraf olan tacirlerin malvarlıklarını oluşturan unsurlar üzerindeki haklarını ileri sürememe ve savunamama sonucu doğurması nedeni ile mülkiyet hakkına yönelik haklı bir nedeni olmayan ve orantısız bir sınırlama oluşturmaktadır.

Ayrıca kural, diğer kanunlardaki hükümlerde yer alan davalarda ve işlerde hangi yargılama usulünün uygulanacağına ilişkin kurallarda uyumsuzlukların ve işlerine niteliklerinin temel ölçüt alınmasına karşın uyumsuzluğun niteliğinin göz önünde bulundurulmaması ve buna bağlı olarak davanın esası açısından taraflar için en önemli unsurları olan vakıalar ileri sürme ve deliller sunma yönlerinden tarafları sınırlandırması sonucunu doğurduğundan nimet-külfet dengesi açısından zorunlu olmadığı gibi aynı zamanda tarafların adil yargılama hakkının bir unsuru olan mahkemeye erişim hakkına

yönelik ölçüsüz bir müdahaledir. Ayrıca bu kuralın meşru ve haklı bir amacı da bulunmamaktadır.

Yukarıda açıklanan nedenler ile parasal sınırın altında kalan ticari davalarda basit yargılama usulünün uygulanması kuralı Anayasa'nın 2., 10., 13., 35. ve 36. maddelerine aykırıdır.

SONUÇ

28/06/2014 tarihinde yürürlüğe giren 6545 nolu Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 45. maddesi ile 5235 nolu Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 5. maddesinde yapılar değişikliği ve ekleme ile tek hakimli olan asliye ticaret mahkemeleri toplu mahkeme haline getirilmiştir.

Asliye ticaret mahkemeleri yeniden toplu mahkeme haline getirilmekle birlikte daha önceden toplu mahkeme olduğu dönemde görevli olduğu tüm davaları ve işleri heyet olarak karara bağlaması şeklindeki çalışma usulü değiştirilmiştir. Asliye ticaret mahkemesi için idari yargı ilk derece mahkemeleri olan idare mahkemeleri ile vergi mahkemelerinin çalışma usulüne benzer bir usulü kabul edilmiştir. Bu çalışma usulüne göre asliye ticaret mahkemelerinin baktığı davalar ve işler ikiye ayrılmıştır. Bentler halinde sayılan davaların ve işlerin yargılması ve karara bağlanması heyet, diğer davaların ve işlerin yargılması ve karar bağlanması ise mahkeme hakimlerinden biri tarafından yapılır. Bu ayırımın konusu parayla ölçülebilen uyuşmazlıklar kendi içinde ayrıca ikiye ayrılmıştır; Dava değeri üç yüz bin Türk lirası ve altında olan dava ve işler ile dava değeri üç yüz bin Türk lirasının üzerinde olan dava ve işler. Dava değeri üç yüz bin Türk lirası ve altında olan dava ve işlere asliye ticaret mahkemesi heyeti üyesi olan hakimi (tek hakim), dava değeri üç yüz bin Türk lirasının üzerinde olan dava ve işlere ise asliye ticaret mahkemesi heyeti bakar.

28/02/2018 tarihinde yürürlüğe giren 7101 nolu İcra ve İflas Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 61. maddesi ile Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin 2. fıkrasına "miktar veya değeri bir milyon Türk lirasını geçmeyen ticari davalarda basit yargılama usulü uygulanır." cümlesi eklenmiştir.

Daha sonra yapılan değişiklikler ile asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin bakacağı davalardaki dava değeri parasal sınırı ile basit yargılama usulü uygulanacağı davalardaki dava değeri parasal sınırı arasında uyum sağlanmış, böylece asliye ticaret mahkemesi tek hakiminin baktığı tüm davalarda basit yargılama usulü uygulanır duruma gelmiştir.

Parasal sınırın altında kalan ticari davalarda uyuşmazlıkların niteliklerine bakılmaksızın basit yargılama usulünün uygulanması kuralı ve ilgili kuralların kanunlaşma süreci, ticari dava kavramı, hukuk yargılamasında yargılama usulleri, yazılı yargılama usulü ile basit yargılama usulü arasındaki farklar, özel hukuk uyuşmazlıklarının özellikleri, basitlik kavramı, basit uyuşmazlıklar ve vakıaların unsurları, kuralın ortaya çıkardığı sonuçlar, asliye ticaret mahkemelerinin oluşumuna benzer mahkeme oluşumları ve bu oluşumların yargı usullerine etkisi ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Kanun koyucunun gerek Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda gerekse diğer kanunlarda hangi uyuşmazlıkların çözümünde hangi yargılama usulünün uygulanacağını belirlenmesinde uyuşmazlıkların niteliklerini ölçüt almasına karşın inceleme konusu kuralda yalnızca uyuşmazlıkların niceliğini ölçüt alması ve üstelik bu niceliğin dava başındaki nicelik olması, kuralın getiriliş amacının tersine sonuçlar ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kuralı bu nedenler ile Anayasa'nın hukuk devleti, eşitlik, temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması ölçülülük, mülkiyet hakkı ve adil yargılanma ilkelerine aykırıdır.

Ankara 5. Asliye Ticaret Mahkemesinin bir dosyasında tarafımdan 07/10/2025 tarihinde kuralın iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmuş, Anayasa Mahkemesi 20/01/2026 tarihli Genel Kurulunda başvurunun esasının incelenmesine karar vermiştir.

Maddi hukuk ile usul hukuku arasındaki uyumu bozan, maddi hukuk bakımından aynı kurallara tabi olan hukuki ilişkilerden ortaya çıkan uyuşmazlıklarda farklı yargılama usullerinin uygulanmasına gerektiren ve hak kayıplarına sebebiyet veren bu kural kaldırılmalı ve böylece Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nu ile diğer kanunlarda olduğu gibi ticari davalarda da hangi yargılama usulünün uygulanacağını ölçütü, uyuşmazlığın niceliği değil, niteliği olmalıdır.

MEDENİ USUL HUKUKUNDA UYGULANACAK YARGILAMA USULÜNÜN BELİRLENMESİNDE ÖLÇÜT OLARAK NİTELİĞİN YERİNE NİCELİĞİN ALINMASI: TÜRK TİCARET KANUNU'NUN 4. MADDESİNİN 2. FIKRASI GEREĞİNCE PARASAL SINIRIN ALTINDA KALAN TİCARİ DAVALARDA BASİT YARGILAMA USULÜNÜN UYGULANMASI KURALI, BU KURALIN DİĞER BASİT YARGILAMA USULÜ UYGULANAN DAVALAR İLE KARŞILAŞTIRILMASI, SONUÇLARI VE ANAYASA'YA UYGUNLUĞU

KAYNAKÇA

- Aksakal, Ramazan, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Basit Yargılama Usulü, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, 2015.
- Arkan, Sabih, Ticari İşletme Hukuku. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1997.
- Aydemir, Fatih, "Ticaret Mahkemelerinin Teşkilat ve Görevine İlişkin 6545 Sayılı Kanun Değişikliği", Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XIII, Sayı 2, Özel Sayı Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin Kuruluşunun 20. Yılı Armağanı, Cilt II (2016), 239-268.
- Gürdoğan, Burhan. "Ticari Usul Hukuku", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13, Sayı 1 (1956), 172-193.
- Kuru, Baki ve Burak Aydın, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı. Yetkin Yayınları, 2022.
- Pekcanitez, Hakan, Oğuz Atalay ve Muhammet Özkes, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, On İki Levha Yayıncılık, 2024.
- Sunar, Gülcan, Medeni Usul Hukukunda Basit Yargılama Usulü. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2002.
- Taşpınar Ayvaz, Sema, "Asliye Ticaret Mahkemeleri Hakkında Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Tahkimde Görevli Mahkeme", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 16, Özel Sayı 2014 (2014), (Basım Yılı 2015, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan), 469-482.
- Taşpınar Ayvaz, Sema, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) Zaman Bakımından Uygulanması. Yetkin Yayınları, 2013.
- Anayasa Mahkemesi. E. 2011/125, K. 2012/46, 22 Mart 2012, Resmi Gazete, 13 Şubat 2013, sayı 25558.
- Anayasa Mahkemesi. E. 2024/78, K. 2024/164, 24 Eylül 2024, Resmi Gazete, 21 Kasım 2024, sayı 32729.
- Yargıtay Hukuk Genel Kurulu. E. 2024/306, K. 2025/534, 17 Eylül 2025.
- Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>